

«ДоДому на Різдво»
 Цими передноворічними днями (до 30 грудня включно) Національний центр «Український Дім» (Київ) запрошує зануритись у магічну атмосферу сучасного українського Різдва та оживити народні традиції, наповнити ці світлі дні особливим змістом, теплом і любов'ю!

Фото Миколи Тимченка. Матеріал читайте на стор. 12

Георгій ФІЛІПЧУК,
 академік НАПН України

Націєкультурність: спроби ревізії

Завершується 2021-й рік. Сто років тому українці, не зумівши зберегти відновлену державу, постали перед новими катастрофами: народ загаяли в нове «союзне» ярмо російського більшовизму; починався перший голод-генцид. Антимосковська, самостійницька течія не змогла перемогти політичне, культурне, мілітарне москвофільство. Державність втрачено, хоча історичну ідею відновлення Української держави було збережено як найвищу національну мету, яку вдалося реалізувати 1991-го. Проте москвофільство, як невмираюча гідра, нікуди не зникло, продовжуючи бути руїною і загрозою для українського поступу. Події на Майдані, в Криму, на Донбасі є тому підтвердженням. Лише здолавши цю реакційну силу, можна буде утвердити сказане Оленою Телігою, що держава стоїть на внутрішній силі народу. Оскільки його ідейна, духовна, політична єдність є найбільшим гарантом захисту власної Державності, Ідентичності, Суверенності.

українських громадян Росія — ворожа держава. Інакше думають 12%. Проте на восьмому році відновленої війни цей показник разом із частиною індивідуальних («ваото») є середовищем, в якому здатна виплоджуватися москвофільська політика і практика. Кожен крок у нашій життєдіяльності має здійснюватися з огляду на цю небезпеку. Як правило, про неї не люблять вести розмову, особливо в коридорах влади, де впродовж трьох десятиліть вона перенасичувалась москвофільським елементом.

Логічно, щоби москвофільство було визнано на законодавчому рівні ворожим (ідеологічно, політично, духовно) явищем. Воно має бути внесено в перелік загроз національній безпеці України, відповідно спрямовуючи внутрішню й зовнішню діяльність держави, кадрову, гуманітарну, соціальну, науково-освітню, інформаційну політику. Не помічати цієї загрози, бути індивідуальним, байдужим чи несвідомим у своїй позиції й поведінці щодо викликів москвофільства (русь-

комірського чинника) є неприпустимо. Бо там, де на поталу віддається українськість, що нішу одразу ж заповнюють москвофіли. Наслідки такого нехлюйства й безпринципності, поблажливого ставлення до віковичних недругів є очевидними.

Професор Микола Тимошик, розглядаючи гарячу тему злободенних проблем національної науки й освіти під кутом зору протестної акції інтелігенції, підтверджує важливість українознавчої складової передусім у гуманітаристиці. Він пише («Слово Просвіти», № 50, грудень 2021 р.): «Низка викладачів вишів і загальноосвітніх шкіл, за потурання адміністрацій, зневажають українську мову як державну, проपाють серед учнів і студентів «руській мір», публічно принижують національні почуття українців. І залишаються впевненими, що їх за таке в Українській державі ніхто не покарає».

Закінчення на стор. 2—3

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі!

Тижневик «Слово Просвіти» — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного «сприяння» нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі — ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об'єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ «Альфа-Банк», р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО «Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети «Слово Просвіти» відгукнулися:

1. Буритинська Христина — 1500 грн.
2. Олещук Ігор Андрійович — 250 грн.
3. Васильчук Святослав Карлович — 1000 грн.
4. Гуменюк Олександр Володимирович — 200 грн.

Закінчення. Початок на стор. 2

Націєкультурність: спроби ревізії

Однак продуктивного й принципного діалогу української інтелігенції з владою в контексті мінімізації цієї загрози так і не відбувається. Дарма. Оскільки масив нагромаджених і не вирішуваних проблем стає критичним. Громадські ради (інколи кишенькові) при міністерствах і відомствах нездатні компенсувати необхідні професійні і громадянські контакти для вироблення адекватної реакції на існуючі виклики, що свідчить про слабкість громадянського суспільства, авторитарність владних рядів. Очевидно, значна частина бюджетного інтелігент-середовища, вихованого в патерналістському дусі, “хворіє” не тільки нерішучістю, боязню втратити єдине джерело прожиття, але й угодовством та пристосованством до існуючих суспільних виразок. Проте критерій інтелігентності не в посадах, званнях, титулах чи нагородах, а в адекватній “реакції на світ”, коли ні за яких обставин особистість не стає збайдужілою до того, що діється навколо тебе, поруч з тобою.

Недостатньо мати вищу чи “найвищу” освіту, щоб стати українським інтелігентом, бути прикладом для інших. Бо професійні знання — ніщо, коли культурність, громадянська моральність, жертвність заради української ідеї викинуті узбіч. Не приховую, в незалежній Україні чимало робиться “не так”, щоб зрощувати зубожілість, залежність, заподаливість “інтелігенції”, яка неспроможна мати громадянську мужність, бути справжнім народним поведиром. Розумію, що далеко не все можна змінити на краще завдяки просвітницькій місії інтелігенції. Й. Фіхте в “Промові до німецької нації” зауважив: “Через незнання затуманеність не зменшиться, а через знання не збільшиться; однак розвіяти її можна лише через останнє”. Отже, суспільне призначення української інтелігенції не тільки творити національну ідею, оберігати ціннісні ідеали, але й нести світло знань і правди в народ. У книзі Івана Дзюби “Є поети для епох”, присвяченій Ліні Костенко, є повчальні слова: “Вийти з цього важко. Третє тисячоліття — це вже не час для становлення. Це вже альтернатива: бути чи не бути. Україна відстає від динаміки часу. Лише реальне постання громадянського суспільства може змінити ситуацію на краще. Але насамперед — нова якість мислення як основний чинник цієї трансформації”.

Лише активна, національно свідомою особистість є здатною формувати майбутнє свого “Я”, своєї Держави. України. Особливо затребуваність такої якості Людини в умовах російської агресії, зростаючих глобальних викликів, загроз, жорстокої конкуренції. Проте ніщо з нічого не буває. Потрібна жертвна праця й особистий етичний приклад інтелігенції, щоб нація не зійшла на круті та вузькі манівці. Треба щоденно, щомиті давати відповіді й шукати праведні шляхи, проявляючи нетерпимість справжнього інтелігента до виразок зла, що чиняться Людині, Україні. Їх предостатньо, і кояться вони часом і тоїми, що обсіли високі шаблі влади.

Бо коли згадана книга І. Дзюби побачила світ рівно десять років тому (2011 р.), тоді в Україну

поверталися часи “неостоліпівщини”, репресії влади проти українськості набирали своїх обертів. Чи хтось прислухався до сказаного Дзюбою? Можна ствердно сказати, що так. Бо народ повстав Майданом. Це були краші, найбільш інтелігентні верстви народу, аристократія національного духу й гідності. Однак була й інша “найвища інтелігенція”, яка свідомо на угоду аморальному політиканству зарахувала себе до “інтелектуальної проституції”. Цей список відомих в Україні окремих президентів академій, ректорів університетів, знаних професорів, діячів культури і мистецтва, журналістів сприймається донині як “чорна дошка духовного голодомору” українців. Декого вже немає серед нас, окремі продовжують глаголити на телеекранах, деякі опісля стали депутатами, а рештки намагаються й надалі скеровувати вкотре обуреним народом. І коли доводиться слухати таких фарисеїв, що, перелицювавшись, служать вже іншому молочу, стає не по собі, бо кого можуть виховати такі “моральні лідери народу” (за оцінкою Януковича). У такій “інтелігенції” навіть невістачило громадянської мужності, щоб вибачитися перед народом за свою принизливу й заподалиливу позицію. Лист-“одобрямс” (3 серпня 2011 р.), в якому говориться, що “Ви (янукович) повинні чітко триматися вибраного курсу. І чесні люди підтримають Вас. Йдіть відважно обраною Вами дорогою. Ваше змагання за правову державу матиме успіх. З Вами народ...”, своєрідний взірць продажливості й самоприниженості неінтелігентної “інтелігенції”.

Не варто заглиблюватися в історію, бо уроки пристосованства, цієї згубної облуди, вочевидь. Не змінити на краще оточуючий світ, а пристосуватися до нього — стало для таких життєвим кредо, перетворюючи національну політику у випрошування. “Хліба і м’яса”, “служби і посади”, — писав про них Д. Донцов (Сансара, 1928 р.).

Боже, вбережи народ від таких “патриціїв”, які публічно закохуються в “клітку та своїй приборкувачів”, бо з ними не досягнути успіху ні в царині культури, ні в економіці, ні в політиці. І такі уроки слід запам’ятувати.

Бо якими б прогнозами, мріями та очікуваннями не жив український народ, завжди зазвуженими мусять бути досвід, благородні й нищі вчинки, знання, навички, традиції, ідеали. Маємо знати про вершинне й мерзотне, бо лише тоді уможливується творення інтелігенцією правдивої Ідеї. А коли вона нездатна це зробити, або не воліє, то народ завжди знаходить у своєму середовищі достойників, які, звертаючись до надбань предків, оскільки досвід необхідний, щоб в цьому вічному процесі забезпечувати тяглість віків, епох, людей, їх настроїв та прагнень, об’єднуючи покоління “законом мертвих”. Українство для виживання необхідно сидіти на “шиї предків”, послуговуватися їх життєвим капіталом, духовним і матеріальним доробком.

Пізнаючи, а що там за об’єм, проникаючи в складний світ минулого, впевненіше торується дорога в майбутнє. До цінностей минулого — різне ставлення. Ідеали й устремління об’єднують

і роз’єднують суспільні маси. Але саме в минулому знаходимо частіше ті ідеї, які нині актуальні не в меншій мірі, аніж у первинній й правдивій часі свого народження й самоствердження. І навіть, коли б удалося деградувати сучасну інтелігенцію до того стану, що вона буде “не годною на жодну акцію, хіба що тільки на попіхача”, то оберегом й духовним капіталом для народу слугуватиме життєтворчість великих українців часів, що минули. Україна й українці виживуть, збережуть себе й творитимуть навіть тоді, коли залишатимуться тільки з Шевченком.

Понад століття тому (1911 р.) в часописі “Наш голос” була надрукована стаття Дмитра Донцова “Шевченко і патріотизм”, в якій він застерігав від тих небезпек, що чатують на українців стосовно грандіозної фальсифікації ідеї цієї знакової історичної постані. Сказав ним у той же самий рік підтверджувалося фактами репресій, спрямованих не тільки проти сушних, але й проти великої для українського народу Людини, що вже відійшла півстоліття тому у вічність. Адже саме тоді московська імперія заборонила українцям вшановувати 50-річчя смерті Тараса Шевченка.

Ці безупинні українофобські кампанії незалежно від царської російської чи червоно-російського образу мали завжди спільну пристрасть — знищити дух національної свободи, а взамін посіяти анемію, вірнопідданство, зраду. Нічого нового не побачити й в сучасній ідеології путінізму, квінтесенцією якої є колоніальна залежність України від Москви. А тому вони найбільше бояться такої інтелігенції та українського суспільства, що виховане Шевченком — Будителем Духу, Воїном, великим Бунтівником. Бо його енергія робить Народ незборимим. Героїка Майдану лише стверджує істину, що вона творилася пророцтвом Тарасового Слова. Так було і так буде надалі, оскільки саме він заборонив й приспав намі, причерчену на духовне убожество й русифікацію, розбудив, вивів її випалену душу з-під жорстокого уярмлення Московії. Кожен свідомий українець зобов’язаний про це пам’ятати, оскільки ця тема стає в сучасній Україні все більш чуливою.

Так, у 2021 році, в організованій московфілами петиції до Президента України (ініціатор: Ісаев Микола Всеволодович), послаючи на опитування українців Інститутом Геллапа (США), озвучено, що 83% громадян України нібито підтвердили, що їхнім “родним мовним язиком являється російський”. А тому вимагають: 1. СДЕЛАТЬ РУССКИЙ ЯЗЫК — государственным языком Украины; 2. ВНЕСТИ соответствующие изменения в Конституцию и законодательство Украины. Отже, руськомірство поводиться дедалі зухваліше, відчуваючи пряму підтримку Кремля.

Дешо дивними настроями перейнятий і голова Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка Юрій Макаров разом з однодумцями, який, судячи з останніх інтерв’ю, визнає, що вихований на російськомовних перекладах Шевченка (“У нас було зібрання творів Шевченка в російському перекладі — я з цим випис”).

Проте він не просто очільник Комітету, а поборник хуторянства, шароварщини; традиційності в найгіршому сенсі, що склалася в часи Старої громади середини XIX століття; людей, які звикли бути в своїй естетичній бульбашці; народництва, яке не було українським винаходом; повітового смаку “кологосного естетичного гетто” тощо. Натомість на арену боротьби за модерну українську культуру виходять, згідно з його метикуваннями, нові обличчя національного пролеткульту, “молоді й просунуті менеджери креативних індустрій”.

Складається враження, нібито Шевченківський комітет та його голова, що є прихильником перевірки Національної премії ім. Тараса Шевченка, обрали радикальний модерністський курс. Хоча українська культура, як і Шевченко, не потребують чергової ревізії й таких “реформ”.

Шевченківська премія мала б передусім стати тим суспільним катализатором, що стимулює національні процеси, активно впроваджуючи шевченкознавство в систему освіти, культури, інформаційного середовища, якісно впливаючи на захист, розвиток, авторитет української державної мови, стимулюючи підйом українського книгодруку, трансформуючи Шевченків дух Майдану, поставивши його Заповіт в основу єдності Української Нації, доводячи до національної свідомості й народного почуття силу Шевченкового Слова саме зараз, у доленосні часи буття Українства, що веде війну, розв’язану московською ордою, за свою Свободу, Суверенність, Ідентичність, Державність.

Проте, мабуть, для розумілого “чиновника від Шевченка” це є “архаїкою”, якої слід позбутися, бо на часі велика модернізація Шевченка, української культури, яку здійснять “молоді, креативні, сучасні”. А ось “істемблшмент старого зразка”, “традиційне гетто”, мають відійти, щоб не сказати “відмерти”. Тобто нові макарони-модерністи вийшли на “святую” борню зі вчорашніми кологосниками, із застарілою, старосвітською провінційною естетикою, що була єдиною формою існування українськості.

Шевченківська премія не стає, на жаль, об’єднуючим чинником, а генератором творення полярних, антагоністичних інтелектуальних середовищ. Відчувається, що ось-ось наближаємося до омріяного деякими культурними “всесвітниками” рубікону — побороти “український буржуазний націоналізм”. Не буде помилковим судження, коли низка культурних (і не тільки) діячів воліли б на цю хвилю налаштувати навіть такі поважні інституції, як: Довженко-Центр, Український культурний фонд, Український інститут книги, Український інститут, ніби не усвідомлюючи, що вони зобов’язані слугувати саме

тій сакральній Традиції задля збереження української Ідентичності, Духовності, Мови, Культури, Історичної пам’яті, Державності, яку намагаються витолочувати “культурні” провідисвітники.

Невже ця вквола на московфільство “інтелігенція” так і не прийшла до тям, щоб зрозуміти ким для українців є Шевченко з його незбагненою вершинністю у ставленні до себе, народу, світу, України? Питання, яке вічно нуртуватиме, пізнаючи, осмислюючи час, виклики, свою минувшину і будучину. Прикро, коли Ним “по службі”, чи “за дорученням” починають перейматися ниці люди, які радше виховані не на Шевченковому слові, а на жовчій Белінського. Про таких дуже влучно сказано вже згадуваним літературознавцем: “Усе велике — докучливе для малих”. Вони чомусь уважають, що здатні ревізувати українську культуру, запропонувати “нове прочитання Шевченка”, “модернізувати” ті цінності, з якими і жив та надалі житиме народ. Проте правда полягає навіть не в тому, що це не під силу модерним “чувакам”, а лише в тому, що цієї наруги не потребує ні Шевченко, ні українська культурна традиція. Бо відчуття таке, що ніби в Церкву ввійшли (свідомо!) в дуже брудному взутті. Хочеться нагадати новоявленим модникам: до Храму входять із чистими помислами й внутрішньо охайними. Така народна українська традиція. Не кологосна, яку подібні до таких постмодерністів тривалий час впихали в людські душі. Але нічому дивуватися. Приховані й відкриті шевченкофобії регулярно проявляються в нашому соціокультурному просторі. Це завжди тривожний знак, оскільки не викликає ніякого сумніву, що українофоби й шевченкофоби — “близнюки-брати”. Але владні структури воліють про це мовчати, або потурати цьому. Тому й появились завдяки всепрощенству й солідаризації цілі загати грекових, бобрових, бузин, сушинських та інших “шевченкознавців”, головних редакторів “Кримської правди” та донецького “Города” (бахареви, ришкові), котрі, окрім україноненавистництва, нічого не пропонували суспільству, проте їх терпіли, нагороджували, а їхні писання великими тиражами розповсюджувалися в школах, книжкових магазинах. Той же Бахарев (депутат ВР АРК) з офіційних трибун неодноразово заявляв ще в 1997-му (рік підписання Україною договору про дружбу... з Росією), що “нет такого украинского языка, его искусственно выдумали Шевченко и другие авантюристы, нет такого народа, как “украинцы”, нет будущего в Украинском государстве”.

Таке варто пам’ятати, робити народ просвітленим і освіченим. Шевченко, особливо з 1849 року, як про нього писав один із найкращих його біографів Олександр Кониський, безперервно думав про освіту і як студент Петербурзької академії мистецтв, і як член Кирило-Мефодіївського братства, і як закинтий царським свавільям у Каспійські степи рекрут-солдат. Він розумів, що освіта й освіченість повинні дати доступ і шанс народу до рідного слова як головної умови його духовної свободи, до правди.

Із численних розповідей моїх земляків знаю, як люди на Буковині під страхом розстрілу чи екзекуції ховали в родинних скринях, за божницями Шевченкові “Кобзарик”, тішилися змайстрованими своїми руками бюстами поета. Їх питали: навщо ви це робите? Осип Маковей так описував їхні відповіді: “Він для нас є дуже милим, бо завжди боровся за свободу людей”. Це той знак, який для нас не метафоричний символ, а велика, національна ідея.

Нині вкотре переживаємо українську трагедію. Не останньою чергою, може, тому, що не дочитали Шевченка, не переосмислили його Слово. Не певен, що всім його треба вивчати напам'ять, як знав його мій земляк Дмитро Загуд, видатний шевченкознавець. Бо Шевченкове Слово — не просто знання й пізнання нашого Генія. Воно вимагає сьогодні громадянського чину. Коли його немає, то жодні декларації, найпишніші вінокладання до його пам'ятників нам не в поміч. Коли чиновники, академіки, професори, педагоги забувають одну річ, яку сказав Шевченко: якщо в народі немає своєї власної характерної риси, то він як кисіль, позбавлений смаку. Це призводить до напівпритомності. Особливо тривожно, коли вона торкнулася перших рядів суспільства.

Нам противна не лише московська імперія, забороняючи українцям вшановувати Тараса Шевченка, а й українофоби всіх мастей, що йшли війною проти Шевченка. Ті, що усвідомивши неможливість знищення цього імені, розпочали його “анатомувати”, щоби він ставав все більш зручним, нешкідливим, навіть лояльним до режимів, які змінюються, проте їх хижі душі не перестає фальшивити сутність Шевченкового Слова. “Кого з нього лише не робили”, — писав Донцов. Кожному Шевченко “подобався” на свій смак, часто змінюючи його до невпізнаності, “викинувши саму суть Шевченкових ідей, робив з нього якусь видушену цитрину”. Його ревізували, цензурували, фальшивали, обкрадали, а все разом це називалося обрізуванням.

Але чи засвоєні належно ці згубні для України уроки, “Щоб наша Правда не пропала, / Щоб наше слово не вмирало...” Очевидно, ні.

Владці недочитують Шевченка, що пробудив віру і став символом, прапором боротьби для багатьох поколінь українців, розділених і почленованих чужинськими державами, силою їх сорбного єднання.

Для України, ставши ареною геополітичних протиборств, імперських зазіхань Кремля і прямої агресії, гуманітарна політика, освіта, наука мали б стати найважливішою стратегією і зброєю проти Москвії. Натомість з чісє забанені зверники вирішили вкласти величезні (за нашими мірками) кошти в російськомовні “теле-домі” з програмами пальчевських-україноненавистників, здійснити перерформатування “радієського” телеканалу, люб'язно запросивши ведучих із “медвед — 112-го”. Бракує тільки знову уклінно виклянути московських “кисельових” та в прай-таймі надати кілька годин щоденного етеру для пропагування “православ'я-самодержав'я”. Чому б ні,

адже існує сімейна традиція високого керівництва відвідувати московські церкви, монастирі московитів, які переховували терористів. Не менш образливо й дивно, коли раптом на каналах, що позиціонують себе високонатріотичними, з'являються (поруч з Ганнопольським) депутати від прокремлівської “опзж”, а на гордонівських “діалогах” провісником запізнілої правди стає Богдан, вправлючись у москворотому синтаксі. Про шустер-шоу й згадувати не хочеться проти ночі. Укупі з мурасво-бузиновими глашатаями формується якась гидотна еклектична сув'язь.

Проте це може лише подивувати “малого українця”. Бо все є очевидним. Вибори розпочалися, отже, можна активно приторговувати цінностями, віддаючи їх на поталу не тільки “ватникам”, але й відкритим ворогам. Треба бути гнучкішими “гнучкошиїнками” і догодити кремлівському улусу, відзвітувавши, що з “українським буржуазним націоналізмом покінчено”. А найголовніше — олігархи домовляться, “що має бути і хто” в черговій неукраїнській владній “команді”. Означене не є плачем прохачів, а нагадуванням і вимогою до владоможців не заохочувати “модернізацію” русифікаторських процесів. Бо якщо справді переймаємося відомим закликком “Геть від Москви!”, народженого ідеями, думками, памфлетами М. Хвильового, то мусимо діяти однозначно, а не уподібнюватися тодішньому Буревію (“Європа чи Росія?”), цьому “москвофільствуючому “європенку”, як називав його Хвильовий, що радив учитись передусім у росіян, для якого українська культура, література, мова були вторинними й провінційними. Саме такими підходами в гуманітарній (і не тільки) політиці страждають сучасні промосковські “європенки”, якими перенасичена Україна в усіх життєво важливих галузях.

Чому ж тоді, коли ми є самостійною державою (за Хвильовим), досі блукаємо в тенетах щодо орієнтації на мову, літературу, культуру, інформацію? Хоча 95 років тому Хвильовий категорично відповів, яку мусимо мати орієнтацію: “У всякому разі, не на російську. Це рішуче і без всяких застережень”. Саме в цьому світоглядному виборі владі та частині інтелігенції, яка полюбає грати в “модерністську” (неукраїнську) культуру, треба визначитися з ким, з якими цінностями, кого і що вони обстоюють. Нагадаємо, що переконання Хвильового, незважаючи на класові розбіжності, збігалися з теорією інтегрального націоналізму Донцова, який стверджував, що література є свічадо, в якому тремтить ритм національної душі. А тепер спробуємо дати відповідь на очевидне. Чи зможе і захоче владоможець чи московсько ментальний інтелігент служити українській справі, якщо їх нутро зрожене чужими мовою, культурою, літературою, церквою, традицією, історичною пам'ятю? Бо змогли лише ті, для яких все українське стало рідним і духовно близьким: В. Липинський, Антоновичі, П. Орлик...

Бо тільки цінності, ідейні орієнтири дають відповідь для обрання шляху. Чи йти дорогою

Сталіна й Кагановича (в оцінках памфлету “Московські задрипанки”), чи солідаризуватися з Хвильовим та Донцовим. Вочевидь, що українці будуть завжди не з душителями, а з будителями України. Клич Хвильового “Геть від Москви” нині набрав реальної сили. Європейський вибір, вступ України до НАТО — конституційна норма. Трясучка і шантаж зв'язки політичних терористів “путін-лукашенко” щодо розміщення ядерної зброї в Білорусії, нарощування ординських зграй на кордонах України не змінять шлях до свободи й демократії. Бо якщо тоді злочинна група “сталіна — кагановича”, прочитавши Хвильового, налякавшись “відцентрових” настроїв і втрати України, мали ще сатанинську силу “превратить подымающуюся украинскую культуру и украинскую общественность в советскую” під “омофором” Москви, то в путінського з бандформування “кишка тонка”.

Але для цього треба безупинно зміцнювати українськість, національну свідомість, утверджувати повсюдне домінування Української мови. Бо зміцнюючі свої позиції в освіті, кінопрокаті, книговидаванні, на радіо, в прайм-таймі провідних телеканалів її частка зменшилася з 64% до 40%, а російської — зросла до 27% (дані руху “Простір свободи”). Третину часу займають двомовні російсько-українські програми, продовжуючи русифікацію вітчизняного етеру. Не є нормальним стан, коли частка газет, що видаються українською мовою, становить 33% від сумарного тиражу. Ігнорування державної мови помітне й в суспільному просторі Києва. Чого тут тільки не прочитаєш на вівісках та рекламах, нібито перебуваємо десь в інших світах, а не в столиці України.

“Малоросійський” простір — знак того, що національна ідея вимінюється на “дружбу з Росією” та “всесвітництво”. “Профаніяція національних святостей у руках байдужих і недостойних, — писав Євген Сверстюк, — була дійством, яке вони назвали “державотворенням”.

Такий “європеїзм” — декорація, оскільки нація не презентує належно власні культурні цінності (починаючи з мови), а паразитує на чужинському, стаючи “тягарем для людства, як хворий член сім'ї” (Б. Грінченко). Хоча українці внесли величезний вклад у загальнолюдську культурну спадщину. Поляки, наприклад, маючи геніального Коперника, наділені правом національної гордості. А втім, він належить і нам. Адже вчителем, викладачем Коперника в Ягеллонському університеті був Юрій Дрогобич, видатний український учений, ректор найстарішого в Європі Болонського університету, а засновником кафедри астрономії в Краківському університеті — українець Мартин Русин. Якщо за таким принципом модернізувати культурне “Я”, то займатимемо гідне місце в світопорядку серед “інших”.

Бо притягуючими й затребуваними є лише правдиві й автентичні (не ревізовані) цінності національної культури з опертям на власну історичну пам'ять, традицію, світоглядність і духовність Народу.

Георгій ФІЛІПЧУК

«Краса у дзеркалах буття...»

Відбулася презентація книги професора Ярослава Поліщука “Краса у дзеркалах буття. Постать Михайла Коцюбинського в українській культурі”. Студенти Інституту філології КНУ ім. Т. Г. Шевченка, викладачі кафедри історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості, письменники та охочі подискутувати про новинки літературознавчих досліджень долучилися до онлайн-розмови із завідувачем кафедри україністики Університету імені Адама Міцкевича Ярославом Поліщуком.

Лілія РОКИТСЬКА, відділ зв'язків із громадськістю Інституту філології

Організаторкою та модераторкою конференції була професорка кафедри історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості Олена Романенко.

Книга Ярослава Поліщука вже отримала позитивні рецензії серед літературознавців. У ній подано новий погляд на творчість Михайла Коцюбинського, розкрито постать Сонцепоклонника у різних площинах, зокрема, в автобіографічній та естетичній. Як влучно зазначила завідувачка кафедри історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості професор Оксана Сліпущко, успіх праці полягає в погляді Ярослава Олексійовича на феномен Михайла Коцюбинського — він зачіпає не лише літературний, а й в загальнокультурний контекст.

Ярослав Поліщук поділився з учасниками конференції передісторією створення книги. Автор почав працювати над творчістю українського імпресіоніста ще на початку 2000-х років. Ідея видати окреме дослідження з новим прочитанням постаті письменника виникла під час роботи над розділом колективної багатотомної історії української літератури. У 2010 р. Ярослав Поліщук видав працю про письменника під назвою “І ката, і героя він любив”. Дослідник намагався позбутися клішованої рецепції творчості Коцюбинського. Матеріалу про новеліста вистачало ще на окреме видання, тому в 2021 році з'явилася “Краса у дзеркалах буття...”.

Свою книгу Ярослав Поліщук назвав “пандемічним продуктом”, маючи на увазі умови її створення. Праця містить три розділи. Перший, на думку професора, розкриває традиційний погляд на постать Коцюбинського. У цій частині дослідник прагне показати еволюцію творчості митця. “Це дзеркала, так би мовити, біографічні. Я взяв за основу метафору дзеркала, відображень, яка, мені здається, добре

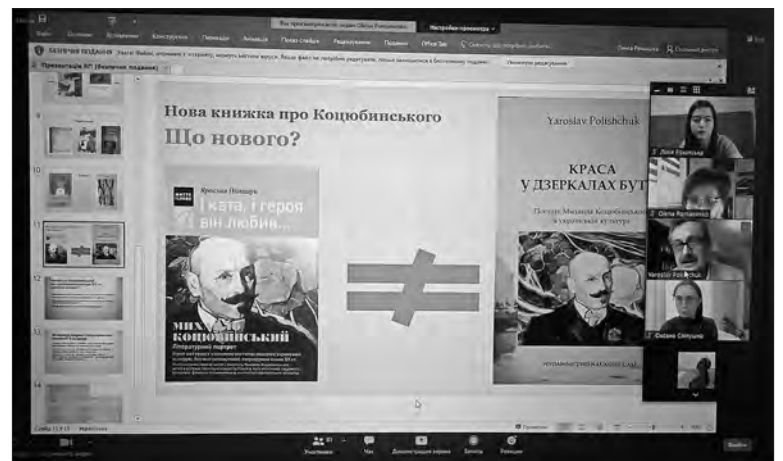
корелює із письмом самого Коцюбинського”, — зазначив автор. Тобто зміни та переломні моменти у творчості письменника Ярослав Поліщук подає у поєднанні з автобіографічними рефлексіями.

У другій частині йдеться про естетичні дзеркала. Тут автор намагається вийти із константи “Коцюбинський — імпресіоніст”. “Я не кажу, що Коцюбинський — не імпресіоніст, але кажу, що імпресіоніст, а також символіст, реаліст, неоромантик...”. У цьому ж розділі дослідник згадує і про текстовий діалог, демонструючи, як творчі здобутки письменника функціонують у культурі. Ярослав Поліщук вказує на те, що “пізніший автор не просто апелює до тексту попередника, а ніби його переосмислює, складає по-новому як пазли”. Так пише дослідник про пару Коцюбинський-Хвильовий.

Третій розділ — суспільні дзеркала. Автор бере до уваги не лише національний, а й ширший європейський контекст, у якому творив Коцюбинський. В останній частині праці Ярослав Поліщук також згадує про насильницьке втягнення письменника в радянський канон.

Під час дискусії було розглянуто багато цікавих питань. Зокрема, говорили про те, хто із європейських культурних діячів мав вплив на творчість Михайла Коцюбинського, чому відбувся переломний вибух імпресіоністичними творами, як функціонують гумор та іронія у малій прозі митця, яке місце у його творчості посідає жанр поезії у прозі. Також порушувалися неординарні теми: кіно і Коцюбинський, Ленін і Коцюбинський. Торкнулися й питань приватного життя письменника. Ярослав Олексійович зазначив, що для вдумливого читача цей пласт автобіографії не дискредитує постать автора.

Ярослав Поліщук побажав учасникам зустрічі нових креативних досліджень і запевнив, що обов'язково буде продовжувати роботу над новими літературознавчими працями, “які апелюють до роздумів”.

Віктор ГРАБОВСЬКИЙ,
письменник,
заслужений діяч мистецтв України

Це достеменно свята справа служити своєму народові, красою думки і слова обстоюючи вселюдські цінності. Тим паче, що й нагода когорті письменників Хмельниччини випала для видання чергового альманаху неабияка – 30-річчя відновлення суверенітету України та створення НСПУ, а водночас і 590-річчя першої писемної згадки про рідний обласний центр, яким є достославне місто нашого сонячного Поділля.

До того ж, у самому Хмельницькому зав'язалося суцвіття настільки яскравих талантів, що завдяки йому зміцніло духом і просвітянськи-творче товариство.

Недарма енергійний міський голова Олександр Симчишин у передньому слові до видання визнає, що міська влада з радістю сприйняла ініціативу тутешнього ВУТ “Просвіта”, творчих спілок та бібліотечної мережі щодо проведення літературного фестивалю “Слово єдне!”

Чому б оцю радість не підхопити й іншим обласним центрам?!

А ще Хмельницька міська влада всіляко підтримує літераторів міста, щороку виділяючи понад 200 тис. гривень на закупівлю книг місцевих авторів і стільки ж – на видання кращих рукописів. Але це тільки початок, зазначає добродій О. Симчишин. Тим паче, фестиваль “Слово єдне!” став традиційним і визначився як одна з візитівок святкових заходів до Дня міста.

Святою справою окрилені

Нотатки на берегах ювілейного літературно-публіцистичного альманаху ОО НСПУ «Південний Буг»

Життєдайний зміст альманаху не розминувся з побажаннями свого мецената – від цілющих рядків поезій Павла Гірника й Оксани Радущинської до “черстої прози” Броніслава Грищука та світлої пам'яті Миколи Мачківського, як і всіх інших авторів, його святий огонь і зогріває, і надихає читача. Ще й покладає на всіх нас, українців, щемливе почуття відповідальності за долю кращих наших традицій та майбутнє рідної України.

Здавалося б, зовсім різні теми лягли в основу прозових розмислів відомих романістів Броніслава Грищука та Миколи Мачківського!

Проте і Грищукове справді документальне оповідання “Заграй мені “Прощання слов'янки”, і “Повість про Долю”, народжена з листів до матері, що стала для небіжчика Мачківського “Раною”, аби завершитися “Зірницею у вікні”, як і в його творчому життєписі, поєднує незглибима музика душі, здатної страждати, любити і широко співчувати. А жодна творчість неможлива без музики натхнення...

Тече свята ріка – і вже не буде з нами.

Вдивляється вогонь у небо не своє.

З останніх рушників забутими словами

І мертвим, і живим зозуля прокує.

Ця строфа з ліричної мініатюри Шевченківського лавреата Павла Гі-

рика, яка розпочинається звертанням “Зозуленько моя...”, немов акумулює перебіг усіх тих чуттів, що бентежать поета в цілком реальному житті... А вже саме Природа навчає нас пізнавати віхи мистецтва й історії, як запевняв неповторний Новалис. А чуйне поетове серце – лише мембрана, що відлунює на рідний голос Матері майже як “...На міць неподужу Твого плеча, Що небо тримає”.

У життєтвердних поезіях Анатолія Ненцінського, Ростислава Балеми, Оксани Радущинської, Віталія Мацька, Олени Іської-Миклашук, Миколи Савчука та їхніх молодших і старших колег – Марії Дем'янюк, Любові Сердучнич, Неонілі Яницької, Наталі Мазур, Михайла Цимбалюка якраз і відчувається та незборима сила, яка не дасть опуститися крилам огненнотворчого зав'язтя. Нових, до того ж яскравих здобутків не тільки на поетичній ниві очікуємо й від умілого лідера просвітянської когорти Віталія Михалевського, хоча поки що колега явно тяжіє саме до суто пісенної лірики.

Твори відомих письменників небуденного таланту Василя Горбатюка, Миколи Сумишина, Богдана Теленька, що фактично збагатили зміст альманаху, читача приваблюють особливою аурую

сповідальності. Проте перевершив усіх Микола Мачківський, цей дивовижного хисту подолянин, який майже в кожному творі відкривався перед читачами новими гранями своєї творчості. А в опублікованій посмертно повісті він зачарував не лише прихильників “письма Мачківського”, а навіть байдужих до нашої літератури чужоземних людей. От що таке справжній талант!

Як бачимо, є в кого вчитися молодій зміні, котра, до честі видавців, також доста присутня в ювілейному альманасі. Не покривимо душею, якщо вирізнимо серед них молодих та ранніх Вікторію Бучинську з вельми цікавою новелою “Чужий” і Настасью Кричківську з Оксаною Гарнюк, хоча й цим талантам, а ще, либонь, Юрієві Харченку, як і Дарині Янчук, потрібно значно сумлінніше працювати над мовою непересічних за сюжетом творів.

Надзвичайно приємне враження справляє добірка “Для дітей”, представлена письменниками Петром Малішем, Наталією Полішук, Оксаною Радущинською та доброї пам'яті Миколою Клецом.

Видається, що, маючи такого благодійника, як міський голова Хмельницького Олександр Симчишин, творче товариство могло б активніше впливати бодай на естетичне виховання підростаючого покоління. Бо лиш усвідомлена краса окрилить наші серця та врятує світ від занепаду й морального занецищення.

Ірина ШУМАДА,
м. Івано-Франківськ

Як повідомила “Галицька Просвіта”, відбулось річне підсумкове засідання Ради Івано-Франківського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка. Відкрив його голова обласного об'єднання Степан Волковецький.

Учасники засідання хвилиною мовчання вшанували пам'ять просвітян, які не так давно відійшли у вічність. Це наші добрі колеги й товариші: редактор часопису “Галицька Просвіта” **Богдан Вівчар**; керівник Коломийського хору “Просвіта” **Роман Хімей**; директор “Української книгарні” й заступник голови обласного об'єднання “Просвіта” **Ілля Заграновський**; письменник і перший голова Калуської “Просвіти” **Ігор Гаврилюк**; член Правління міської “Просвіти”, науковець **Богдан Сельський**; просвітянин, організатор і багаторічний голова обласного товариства “Меморіал”, перший директор Музею визвольної боротьби **Степан Каспрук**; просвітянин, голова Київського крайового Братства ОУН–УПА **Орест Васкул**; просвітянин, історик і краєзнавець з Тлумача **Михайло Дземак**; один із творців ТУМ та Руху, народний депутат першого скликання, академік **Любомир Пиріг**; етнограф, музеєзнавець та історик **Михайло Паньків**; просвітянин, диригент народної чоловічої хорової капели “Червона калина” **Володимир Зварун**; просвітянин, староста хору “Червона калина” **Тарас Колодій**... Згадаймо їх молитвою та добрим словом і ми.

Перед присутніми за рік роботи прозвітував очільник обласної організації Степан Волковецький. Йшлося про те, що вдалося здійснити за цей час, яким планам завадили карантинні обмеження в країні, які організація має труднощі, які виклики чекають на неї і які перспективи відкриваються в році прийдешньому.

Керівники районних “Просвіт”, зокрема голова Коломийського РО “Про-

Радила раду Рада

світа” Василь Глаголюк, розповіли про заходи, які відбулись у районних організаціях, а член Правління Ярема Петрів відзначив обсяг здійсненої обласним об'єднанням роботи. Члени Ради подали пропозиції щодо подальшої діяльності товариства. Загалом звіт був сприйнятливий членами Ради і запрошеними позитивно.

Про перевірку фінансово-господарської діяльності ОО ВУТ “Просвіта” і ВГЦ “Просвіта” прозвітував голова контрольно-ревізійної комісії Василь Кричун і повідомив, що порушень не було виявлено.

Дискусія тривала з приводу стану і структури районних об'єднань, яку, вочевидь, доведеться змінювати через зміну адміністративно-територіального устрою України. Зійшлися на тому, щоб залишити існуючу структуру з подаль-

шим напрацюванням пропозицій до Центрального керівництва “Просвіти” і внесенням змін до Статуту ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, а також подумати про створення в кожній територіальній громаді об'єднання.

Приємним завершенням засідання Ради стало вручення просвітянської премії імені Марійки Підгірянки щогорічним лауреатам. Ними стали в номінаціях “за просвітянську діяльність” – голова первинного осередку “Молода Просвіта” фізико-технічного ліцею-інтернату **Марія Остап'юк-Субичева** та голова осередку “Просвіта” Вербо-вської гімназії **Надія Пасічник**; “література” – прес-секретар обласної “Просвіти”, поетеса **Ольга Бойчук (Бреславська)** та голова Херсонської обласної “Просвіти” **Олег Олексюк**; “публіцистика” – член Правління ІФ

МО ВУТ “Просвіта” **Микола Кардашук** та член Луганської “Просвіти”, науковець **Володимир Сабадуха**; “мистецтво” – керівник Клубу обдарованих дітей НД “Просвіта” **Руслана Денега** та член ІФ МО ВУТ “Просвіта”, композиторка **Галина Терлецька** (про лавреатів ми писали у № 46).

Промовці майже однотайно наголошували на активнішому залученні до діяльності “Просвіти” молоді, військових, патріотичних організацій, оскільки це основний фонд захисту держави у непростий час, пропонували також обмін делегаціями і колективами зі східними областями, ініціювання “Просвітою” нових конкретних проектів у житті міста і краю. А ще бібліотека обласної “Просвіти” поповнилась новими виданнями, які подарували Василь Глаголюк та Олег Олексюк.

Розходились до подальшої роботи в осередках натхнені новими ідеями та намірами.

Наталія КОВШЕВНА,
м. Житомир

Вийшла книга Святослава Васильчука

«Із славетного роду Руданських-Боржковських»

Медицина, історія, література й квіти — це чотири покликання, які гармонійно переплелися в долі житомирського просвітянина Олексія Боржковського. Двадцять сьомого листопада йому виповнилося 87 років. Людина-епоха. Людина, сповнена енергії й задумів. Саме про Олексія Васильовича Боржковського — нова книга заслуженого журналіста України, лавреата Всеукраїнської літературної премії імені Івана Огієнка, професора Поліського національного агроєкологічного університету Святослава Васильчука.

У книзі майже 120 сторінок із фотоілюстраціями, проте читається вона, сповнена екскурсів у минуле, цікавих розповідей про сьогодні й невідомі історико-культурні узагальнення, на одному подиху. Той, хто особисто знайомий зі Святославом Карповичем Васильчуком, читаючи його книгу, буквально чути голос цього письменника й журналіста: відточений упродовж років стиль, яскравий, упізнаваний, високохудожній та водночас простий і задушевний.

Із назви книги дізнаємося, що Олексій Боржковський — зі славетного роду Руданських. Так, він правнучатий племінник славетного Степана Руданського. І в пам'яті одразу зринають «Співомовки» видатного поета. І «Повій, вітре, на Україну», а ще — «Та гей, бики! Чого ж ви стали?». Гумористичний і ліричний Руданський... Лікар і поет Степан Руданський — насамперед великий український патріот, людина честі й чину, яка своєю творчістю й громадською діяльністю додала наснаги не одному поколінню борців за свободу й державність України. Усе життя досліджуючи й пропагуючи життєвий і творчий шлях свого прадіда, Олексій Боржковський акцентує саме на цьому, звертає увагу читачів на його заборонені в радянський час вірші. Про це пише в своїй книзі і Святослав Васильчук, підкреслюючи патріотичну сутність самої постаті Степана Руданського. У книзі він розмістив вибрані твори поета, серед яких і колись заборонені. Є тут і гумореска «Московська ікра», яку знають нині й наші воїни на передовій, захищаючи Україну у війні проти тих самих москвитів.

Московська ікра

Сидить москаль коло лави,

Порох насипає.

Аж підходить стара баба:

“А що то?” — питає.

“А що ж! Ікра салдацька, —

Став москаль брехати. —

Віть с етаво у нас, бабка,

Виходят салдати!..”

“Почекай же, бісів сину, —

Стара собі каже, —

В мене живо ікра ваша

У печі поляже!”

Тільки лихе москаліну

З хати відвернуло —

Баба порох — та до печі, —

Печі як не було!..

“Чи ж не біс, — говорить баба,

З вражою ікрою!

І в ікрі ще москаліна,

А смердить москвою!”

Як же потрапила ця пісня на Донбас?

Про це теж розповідає у книзі Святослав Васильчук. Це була ідея Олексія Боржковського — запропонувати вінницьким письменникам видати антиокупаційну збірку сатири під назвою «Московська ікра» для підняття бойового духу воїнів, які захищають Україну від московських агресорів, і стати одним із тих, хто надав фінансову допомогу видавцям. Її тисяч-

ний наклад привезли воїнам на противосовітський фронт на Донбасі. У книзі — сатиричні поезії Олега Черногуза, Анатолія Бортняка, Володимира Рабенчука, Леоніда Куцого, Миколи Пасічника, Олексія Бойка, Віктора Цимбала, Олександра Височанського і, звичайно, Степана Руданського.

Ось так переплітається минуле із сьогоднішнім і майбутнім у долях Степана Руданського та Олексія Боржковського. Це тонко підмітив у своїй книзі Святослав Васильчук.

У виданні вперше опублікована унікальна світлина, яка стала ілюстрацією до історичних розповідей про початок минулого століття. На ній — шестеро молодих інтелігентних чоловіків у костюмах із краватками і без. Внизу — друкований підпис: Видавництво “Вік”, Київ, 1907 рік. На фото — відомі на той час вчені, письменники, видавці: Федір Матушевський (у роки Української ре-

ніс українську ідею Олексій Васильович, — усе в книзі Святослава Васильчука обертається навколо одного — України. Як і в житті двох ключових постатей видання — Степана Руданського й Олексія Боржковського.

Олексій Боржковський — лікар, як і його славетний предок. Високопрофесійний, із добрим серцем. Служив на Далекому Сході, у Німеччині, у Прикарпатському військовому окрузі. Відставником переїхав до Житомира і пропрацював у тутешньому шпиталі ЛОР-лікарем 25 років, згодом — лікарем міської профспілкової поліклініки, у Черняхівській районній лікарні, Житомирському міському центрі профілактичної медицини.

І поряд із цим — титанічна робота з дослідження й популяризації родоводу Степана Руданського, його творчості. Розповідь про всі ці факти й події у виконанні Святослава Васильчука — цікава й повчальна, особливо для молодого покоління: патріотичному роду нема переводу — беріть приклад, зростаєте відданими синами й доньками України.

У цьому аспекті надзвичайно цікавою для читачів книги буде доля ще одного вірша Степана Руданського, який став піснею — “Гей, браття козаки, сідлайте коні!”. Цю пісню з бадьорим маршевим ритмом Святослав Васильчук чув у ранньому дитинстві. Її співала в їхній хаті боївка повстанців УПА. Підтягували його старші сестри Ганя й Надя з братом Тарасом. Співав її в 60-х студент Святослав Васильчук із однокурсниками. Співають її нині на передовій — донесли пісню до вояків житомирські просвітяни, видавши її кількатисячним тиражем.

А ще в книзі Святослава Карповича — захопливі розповіді про мандрівки, адже Олексій Боржковський побував у всіх місцях, пов'язаних з іменем Степана Руданського: Санкт-Петербург, Ялта, Хомутиці, Шаргород, Кам'янець-Подільський, Руданське, Хотин, Сімферополь, Бахчисарай та багато інших. Працював у музеях, бібліотеках, архівах, зустрічався зі студентами та учнями в багатьох кутках України і скрізь дарував світлини, ксерокопії, фотостенди, присвячені поету й лікарю.

Брав участь у літературно-мистецьких святах у багатьох кутках України, допомагав в обладнанні музейних кімнат, у тому числі в Криму, встановлював власним коштом меморіальні дошки.

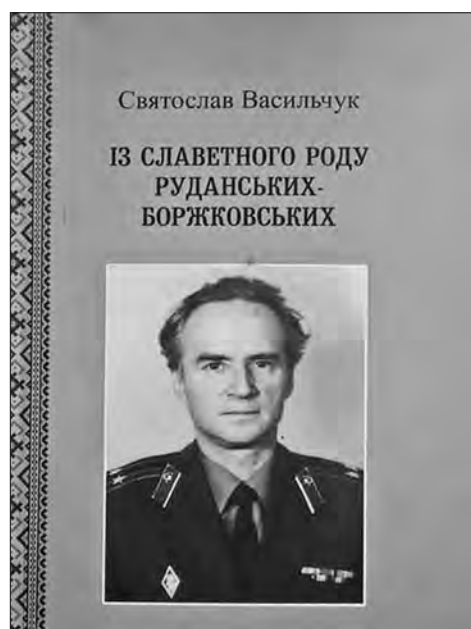

Просвітянин Олексій Боржковський

Спільно з житомирськими просвітянами брав участь у презентації історико-документального фільму “Степан Руданський — духовна єдність покоління”, а також короткометражних відеофільмів “Берегти пам'ять роду”, “Бережімо Україну словом”, “Жива пам'ять”, “Пам'ятаємо, не здаємось”, які створили в 2015–2017 роках житомирські журналістки Людмила Натикач та Віра Чернець.

У своїй книзі Святослав Васильчук звернув увагу ще на одну грань таланту Олексія Боржковського — садівничо-квітничарську. У густо забудованому кварталі Житомира він має соток зо три, які зробив живою оазою в камінних міських джунглях. Уже багато літ вирощує тут сад. Кожному відвідувачеві пан Олексія збирає чималий букет квітів або пропонує відеречко абрикосів, сливок, порічок, ягід шовковиці. Живе для людей. Створювати ім гарний настрій і радість — найбільша йому насолода.

Святослав Васильчук із гордістю пише про багаторічне членство Олексія Васильовича в Житомирському обласному об'єднанні Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка. І ми, молодші просвітяни, теж пишаємося цією людиною й тішимося його присутністю поміж нас. Беремо приклад, надихаємося й хочемо, щоб цю цікаву й корисну книгу прочитало якомога більше людей.

волюції 1917–1920 років — член Української Центральної Ради), Сергій Єфремов, Василь Доманицький, Володимир Страшкевич, Володимир Дурдуківський, Олександр Лотоцький. Саме в цьому видавництві вийшла книга співомовок Степана Руданського завдяки подлянину Олександрові Лотоцькому.

Рідні Олексію Боржковському Поділля, а тепер уже й Полісся, Ялта, де працював лікарем Степан Руданський і де пропагував творчість та рідне слово загальною його нащадок, Далекий Схід, на якому служив військовим лікарем і куди

Завітав Миколай

Михайлина БОДНАР

Святий Миколай завітав у Народний дім “Просвіта” в Івано-Франківську.

Учасники гуртка художнього читання та акторської майстерності Центру дитячої та юнацької творчості показали на сцені театралізоване дійство, підготувати яке допомогла керівниця Світлана Косюк. Діти з хору цього гуртка колядували, щедрували. Показали, як вони готувалися до цього свята разом зі своїм наставником Віктором Поліщуком.

До святого Миколая (Андрій Фуштей) збиралася черга дітей. Кожен старався показати себе в пісні, слові, інші хотіли з ним сфотографуватися. І ось довгоочікувані подарунки, які допомагав вибирати Миколаю голова міської територіальної громади Руслан Марцінків та батьки. У залі всі обступили Миколая і разом заспівали “А хто, хто Миколая любить”.

Право слідування як гарантія захисту авторського права

Реалії на просторах міжнародного та національного ринку з продажу творів образотворчого мистецтва та антикваріату

Денис ПАВЛІКОВ,
юрист ТОВ "ЮАРА",
магістр права

Юрій ГАНДЗЮК,
голова Координаційної ради організації колективного управління, голова Всеукраїнської ГО "Всеукраїнське агентство авторських прав", заслужений працівник культури України, доктор культурології, доцент, м. Київ

*А мистецтво? — Тільки гра.
Подібна тільки життю,
подібна тільки вогню.
Палаючий попіл багаття.*
Антоніо Мачадо

Кожна людина в процесі свого існування прагне до розвитку, реалізує діяльність через власні індивідуальні вподобання. Митці в процесі своєї діяльності створюють об'єкти авторського права, на які поширюються їхні немайнові та майнові права. Творення такого об'єкту авторського права дає певні права та обов'язки не лише для автора, а й для інших осіб, які виявили бажання в будь-який спосіб скористатися такими об'єктами. Тому такий процес взаємодії потребує відповідного чіткого законодавчого врегулювання.

До моменту запровадження в Україні права слідування як одного з механізмів захисту майнових прав авторів творів образотворчого мистецтва в Законі України "Про авторське право і суміжні права" (1993 р.), більшість національних авторів та їхніх спадкоємців не мали правової гарантії та підтримки їхнього мистецтва з боку держави. Це й не дивно, адже така гарантія (*droit de suite*) отримала своє започаткування у Франції з моменту прийняття нормативно-правового акту 20 травня 1920 року і була імплементована у національне законодавство тільки через довгий шлях реформування законодавства у сфері захисту авторського права.

На сьогодні існує дві законодавчі закріплені норми, які гарантують авторам та їхнім спадкоємцям невідчужуване право на отримання справедливої винагороди у розмірі 5% від суми кожного наступного продажу оригіналів творів образотворчого мистецтва, що йде за першим їх відчуженням, який здійснено шляхом публічної пропозиції через аукціон, галерею, салон, магазин тощо (право слідування). Такі норми закріплені у вищезгаданому Законі України "Про авторське право і суміжні права" (ст. 27) та в кодифікованому нормативно-правовому акті — Цивільному кодексі України (ст. 446) [5; 6].

Доречно згадати, що до творів образотворчого мистецтва, відповідно до положень Наказу Міністерства економіки з питань Європейської інтеграції України Міністерства культури і мистецтв України "Про затвердження правил торгівлі антикварними речами", відносяться і антикварні речі, оскільки це ті ж самі твори образотворчого мистецтва, які створені понад 50 років тому та набули свого художнього, історичного, етнографічного та наукового значення.

До об'єктів, що охоплюються правом слідування, належать оригінальні художні твори живо-

пису, графіки та скульптури, картини та малюнки повністю ручної роботи на будь-якій основі та з будь-яких матеріалів; оригінальні художні композиції та монтажні з будь-яких матеріалів; гравюри, естампи, літографії та їхні оригінальні друковані форми, твори декоративно-прикладного мистецтва, у тому числі вироби традиційних народних промислів та інші художні вироби зі скла, кераміки, дерева, металу, кістки, тканини та інших матеріалів тощо. Даний список не є вичерпним, якщо брати до уваги визначення "твору образотворчого мистецтва", викладеному в ст. 1 Закону України "Про авторське право і суміжні права", а тому арт-ринок налічує досить змістовний обсяг об'єктів авторського права та становить великий інтерес для колекціонерів та шанувальників мистецтва, які мають на меті економічно реалізуватися у цій сфері.

Аналіз міжнародного ринку з продажу творів образотворчого мистецтва, здійснений Г. О. Андрощуком у 2015 році, показав, що справжня вартість арт-активів може перевищувати \$250 млрд, а тому дана сфера має становити інтерес з боку держави для захисту прав авторів та їхніх спадкоємців [2, с. 55].

За даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO), понад 70 країн, у тому числі Велика Британія та країни ЄС, здійснюють захист авторських прав шляхом виплати роялті з кожного перепродажу творів образотворчого мистецтва авторам та їхнім спадкоємцям.

Беручи до уваги країни ЄС, основним рушійним механізмом було встановлення Директиви 2001/84/ЄС, що не оминувало й Україну як країну, що розвивається.

У 2016 році WIPO організувало конференцію перед Постійним діючим комітетом з авторських і суміжних прав (SCCR), де на порядку денному постало питання щодо важливості правової обізнаності держав-членів ЄС — вивчення економічної складової впливу права слідування на захист прав авторів образотворчого мистецтва. На конференції було близько 200 делегатів, у тому числі представники художників, політиків, вчених, делегатів інших країн тощо. Більшість відомих художників підтримали важливість впровадження та правового закріплення права слідування в національному законодавстві. Манкер Ндіаїе на цій конференції акцентував увагу, що право слідування за своєю природою спрямоване на встановлення балансу між правами авторів та економічними інтересами тих, хто торгує творами образотворчого мистецтва.

У Франції ADAGP (організація колективного управління майновими правами авторів) доклала зусиль для забезпечення ефективності, прозорості та простоти, полегшуючи процес збирання та забезпечуючи, щоб усі сторони були добре поінформовані про застосування права перепродажу, підтримуючи постійний контакт із сотнями галерей та іншими професійними учасниками ринку мистецтва. У 2016 році ADAGP збрала 12,8 мільйона євро, 8 мільйонів з Франції та 5 мільйонів з-за кордону, причому 43% художників,

які отримали гонорар, були живими художниками.

Представники Великобританської організації колективного управління Design and Artists Copyright Society (DACS) на конференції повідомили, що розповсюдили понад 50 мільйонів фунтів стерлінгів понад 4000 художникам і нащадкам з моменту встановлення права слідування в 2006 році у національне законодавство [1].

В Австралії право слідування було імплементоване в національне законодавство в 2010 році. До жовтня 2016 року право слідування уже принесло понад 4,5 мільйона австралійських доларів для понад 1275 художників як справедливий винагорода за перепродаж творів образотворчого мистецтва.

Дані CISAC демонструють цінність права слідування для митців на глобальному рівні. Згідно зі звітом CISAC Global Collections за 2016 рік, у країнах, де це право існує, воно допомагає створити загальну колекцію роялті в розмірі близько 50 мільйонів доларів США (44,9 млн євро), що становить 25% від загальної кількості світових колекцій образотворчого мистецтва.

Під час 35-ї сесії Постійного комітету Всесвітньої організації інтелектуальної власності з авторського права та суміжних прав (SCCR) співавторка Жоель Фарчі, професорка Паризького університету додала, що право перепродажу ніколи не перевищить 12 500 євро (14 600 доларів США), оскільки воно обмежене директивою.

Вищезазначене твердження на практиці відображене в законодавстві, зокрема, Республіки Кіпр. До того ж, 22 травня 2020 року парламент Кіпру проголосував за продовження права перепродажу творів мистецтва, які продаються менш ніж за 3 тис. євро, таким чином надаючи подальшу підтримку творцям мистецтва. Такий розвиток подій розширив переваги художників від перепродажу, дозволяючи їм отримати додатковий дохід від роялті за художні роботи за ціною навіть нижче 3 тис. євро. Очікується, що така зміна сприятиме розвитку світу мистецтва, особливо після спалаху COVID-19, що призвело до паузи в інвестиціях у мистецтво.

Важливими завданнями WIPO з розвитку правової обізнаності держав-учасниць був здійснений аналіз та консультації щодо застосування механізмів впровадження права слідування.

На 36-й сесії Комітет SCCR погодився створити робочу групу

з членів та зацікавлених сторін, щоб звітувати перед Комітетом щодо практичних елементів права авторських відрахувань при перепродажі творів образотворчого мистецтва. На своїй 37-й сесії Секретаріат представив документ SCCR/37/5, озаглавлений робочою групою з права слідування, який був відзначений Комітетом. На своїх 38-й та 39-й сесіях Секретаріат представив оновлену інформацію про поточну діяльність робочої групи з права слідування.

У висновках робочої групи підіймається питання щодо можливих ризиків понесення адміністративних та податкових виплат торговцями творів образотворчого мистецтва як надмірного фінансового тягара.

На практиці такий тягар негативно впливає на економічну складову фінансової системи держави та захисту прав авторів творів образотворчого мистецтва, оскільки виводить арт-ринок у тіні.

Варто погодитись з твердженням Г. О. Андрощука щодо можливості оцінки українського ринку з продажу творів мистецтва, тільки опираючись на експертну оцінку відкритих аукціонних торгів. За даними такої оцінки арт-ринку, станом на 2015 рік, обсяги обороту сягають близько \$150–200 млн і це є тільки 10% обороту всього ринку мистецтва [2, с. 56].

Звичайно, що станом на 2021 рік такі цифри будуть значно вищими, оскільки визнання українських авторів з року в рік тільки зростає. Однак основною проблемою для становлення національного права слідування є саме тінювий бізнес у цій сфері та відсутність механізму впровадження професійних учасників таких торгів, як це здійснено в більшості розвинених країн.

Реалізація невідчужуваного права слідування передбачає певний системний перелік обов'язкових умов для забезпечення правової форми здійснення такого права, а саме: продаж має здійснюватися з умовою його публічної складової, тобто твір образотворчого мистецтва має бути реалізований шляхом укладення відповідної публічної пропозиції; продаж має здійснюватися відповідним суб'єктом — аукціоном, галереєю, салоном, крамницею тощо; продаж має бути підтверджений відповідним документом (наприклад, договором купівлі-продажу). Це все безумовно має бути відображено в діяльності професійного учасника торгів.

Крім того, в законодавстві України не міститься чіткої вказівки на те, що продаж має здійснюватися саме юридичною осо-

бою, а може здійснюватися також і фізичною особою для виникнення обов'язку відрахування роялті за право слідування, має бути лише факт публічної пропозиції такого правочину.

У 2020 році Ю. М. Гандзюк досліджував питання щодо критичної податкової складової здійснення перепродажу творів образотворчого мистецтва, а саме загальний податок, який має сплатити продавець, сягає позначки у 39,5%, що негативно впливає на прозорість здійснення таких операцій [3].

Більшість операцій із продажу творів образотворчого мистецтва, а саме близько 90% таких продажів, здійснюється шляхом приватних операцій між продавцем та покупцем, а тому відстежувати такі операції досить складно.

Вирішальним способом для подолання такої проблеми є зниження податкового тягара для продавців творів образотворчого мистецтва та впровадження механізму становлення професійних учасників таких торгів, як показує міжнародний досвід з імплементації права слідування у правову систему. Однак таке впровадження має здійснюватися з урахуванням ризиків, які можуть зупинити діяльність з продажу творів образотворчого мистецтва.

Більшість продавців творів образотворчого мистецтва досить критично ставляться до самого права слідування, оскільки у разі жорсткого законодавчого контролю даної сфери може відбутися процес регресу відшкодування операцій за права слідування, враховуючи значний процент тінювих операцій з продажу творів образотворчого мистецтва.

На практиці така ситуація в Україні пояснюється наступним чином. Наразі більшість тінювих продавців творів образотворчого мистецтва реалізують свою діяльність шляхом публічної інтернет-пропозиції, сподіваючись на слабкий механізм фіксації порушення в інтернет-середовищі. Однак, на наш погляд, зареєстрований у Верховній Раді законопроект № 5644, який покликаний на встановлення забезпечення та огляду веб-сайтів як доказів певного правопорушення, може викликати колапс більшості продавців творів образотворчого мистецтва у разі встановлення фактів публічної пропозиції продажу останніх. Як це буде виглядати на практиці — поки що не відомо.

Месьє Дієнґ, голова SCCR та голова робочої групи 3, створеної WIPO, слушно зазначив, що також має бути створена загальна карта арт-ринку, яка б допомогла в собі зосередити всі об'єкти образотворчого мистецтва та містила б інформацію про оцінку таких творів для об'єктивного уявлення про ціну. Оскільки Україна не має відповідного каталогу, реєстру або будь-яких інших офіційних даних, які встановлюють цінову різноманітність в залежності від об'єкту образотворчого мистецтва, ціни на твори образотворчого мистецтва встановлюються самими продавцями або ж ринком, до того ж не залучаючи якоїсь експертної оцінки до таких операцій.

Вищезазначене породжує ризик щодо прозорості реальної ціни, за яку можуть здійснювати продаж творів образотворчого мистецтва, оскільки реальна ціна

може значно відрізнятись від тієї, яка була публічно заявлена в силу відсутності реєстрації таких операцій.

В Україні було б доцільно сформулювати єдиний обов'язковий реєстр творів образотворчого мистецтва, який би вміщував не тільки відношення автора до певного твору образотворчого мистецтва, а й містив би дані про експертну оцінку твору образотворчого мистецтва з врахуванням віку об'єкту, складності написання, методики, техніки, витраченого часу на створення, витрачених матеріалів тощо. Має бути сформована державна експертна комісія, яка б оцінювала об'єкти творів образотворчого мистецтва або впроваджено механізм отримання ліцензії на здійснення такої діяльності приватним сектором. Мають бути враховані ставки відрахувань за право слідування як того передбачає Директива 2001/84/ЄС. Також було б доцільно сформувати спеціальний механізм отримання ліцензії на здійснення діяльності з публічного продажу творів образотворчого мистецтва з урахуванням принципу прозорості та електронного проведення таких операцій за аналогією нещодавньої політики цифровізації адміністративних послуг для мінімізації корупційної складової. Впровадити, відповідно до вимог Директиви 2001/84/ЄС та практики ФРН, механізм солідарної відповідальності продавця та організатора публічних торгів творів образотворчого мистецтва.

Податкова складова має обробуватися не за загальними ставками єдиного податку на здійснення операцій з продажу об'єктів образотворчого мистецтва, а вираховуватися за спеціальними ставками для цієї категорії операцій та враховувати податкову знижку або мають бути здійснені за спрощеною системою оподаткування. Податкова знижка має бути врахована у даному питанні, оскільки маржинальна система оподаткування, передбачена ст. 210 Податкового кодексу України не вирішує питання щодо сплати надмірного податкового тягаря, адже не передбачає податкової знижки, а тому колекціонер, який придбав картину за умовних \$10000, має продавати таку картину за майже \$18000, щоб хоч якось отримати прибуток від такої операції. Не кажучи вже про вимогу сплати податку податкового агенту у разі проведення операції з фізичною особою.

Література

1. DACS response to the Inquiry into the Resale Royalty Right by the U.S. Copyright Office.
2. Андрощук Г. О. Арт-ринок і право слідування в ЄС та Україні: економіко-правовий аналіз / Г. О. Андрощук, С. А. Давимук // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2015. – Вип. 1. – С. 49-58.
3. Гандзюк Ю. М. Перспективи реформування законодавства у сфері обов'язкового колективного управління – право слідування / Ю. М. Гандзюк // Інтелектуальна власність в Україні. – 2020. – № 10. – С. 4-10.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст. 112.
5. Про авторське право та суміжні права: Закон України № 3792-XII від 23.12.1993 року / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст. 64.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-IV / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст. 356.

Ще три Загулівські лавреати

Богдан МЕЛЬНИЧУК,

професор, член ради Чернівецького обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка

Засновану на честь Дмитра Загула в рік його столітнього ювілею від народження, 1990-й, літературну премію вручали спочатку в Чернівцях, де він навчався в Другій німецько-українській гімназії, написав та опублікував у буковинській пресі найперші вірші, видав першу поетичну збірку “Мережка”, на жаль, нині втрачену. І лиш утретє, з 1993 року, цю нагороду стали вручати на Вижничині, в селі Мілієве, там, де мученик більшовицьких колімицьких таборів побачив уперше білий світ, здобув початкову освіту, куди звертав сповнені великим болем від розлуки з ріднизою натхненні поетичні рядки (у вірші рівно столітнього датування “Отчизно дорога!” – 1921 року):

*Отчизно моя дорога,
Мріє великої туги!
Чи колись моя трудна нога
До тебе повернеться вдруге?*

*Чи на скелях, на грудях твоїх,
Змучене серце спочине,
І полетять безжурний сміх,
Щирий такий, без причини?*

Саме односельці та “однорайонці” видатного поета, перекладача, автора підручника “Поетика” змогли забезпечити не лише фінансовий бік справи, а й широке залучення до неї зацікавленої людської аудиторії з “розкішною зеленою коліскою”, мовлячи словами цитованого вище вірша, тим самим сприяючи поверненню, нехай і символічному, закатованого сталінським режимом крайнина в отчі пенати. Так було щоразу впродовж майже трьох десятиліть. А в часи пандемії неповненість аудиторії підтримується за рахунок “онлайнівського” підключення шанувальників письменника з Вижниці, з Вижницької об'єднаної територіальної громади і навіть з Чернівців.

Останнє вручення в Мілієві розпочалося з покладання квітів до пам'ятника роботи чернівецького скульптора Володимира Гамаля перед будинком загальноосвітньої середньої школи імені Дмитра Загула. Продовжилося свято в актовій залі навчального закладу, де в обрамленні вишиваного рушника світяться в глибині сцени портрет письменника, а перед нею була розгорнута виставка його творів і публікацій про нього та село, яке народило майстра українського слова.

Вела урочисте дійство минулорічна лавреатка Загулівської нагороди Любов Гафюк, випускниця філологічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, котра, пропрацювавши в рідній школі майже три десятиліття, заслужила кваліфікаційний рівень “спеціаліст вищої категорії” та педагогічне звання “старший учитель”.

Сільський голова Мілієвого Володимир Гафюк привітав учасників урочистого дійства від місцевої влади, а почесний житель села від 2014 року, незмінний голова конкурсної комісії з присудження Літературної премії імені Дмитра Загула чернівецький професор, член Національної спілки письменників України Богдан

Мельничук, згадавши про розголос творчості уродженця Мілієвого в Україні та у світі (переклади англійською, італійською, білоруською, російською та ін.), оголосив ухвалу комісії про присудження Загулівської нагороди 2021 року. Володарями її стали троє буковинців – чернівчанин Віктор Косяченко, мешканець вижицького Банилова Дмитро Никифоряк і колишня жителька Мілієвого Оріся Юрійчук (по смертно).

Віктор Трохимович Косяченко, відомий український літературознавець і критик, член НСПУ з 1969 року, на порозі свого 90-ліття відзначений за публікацію багатьох книг (12), за науково-критичне осмислення літературного процесу, багаторічну плідну громадсько-культурну ді-

прихильно відгукнувся про діяльність нових володарів Загулівської нагороди та педколективу школи загалом.

Очільниця Клубу творчої інтелігенції Вижниччини “Німчич”, головна редакторка однойменного журналу та газети “Вижницькі обрії” Марина Кисилиця з вдячністю згадала про науку Віктора Трохимовича Косяченка під час її навчання на філологічному факультеті університету в Чернівцях, прихильно оцінила учительську працю Орісі Юрійчук і діяльність свого заступника в журналі “Німчич” Дмитра Никифоряка. Пом'янула добрим словом і попередника на посаді головного редактора “Німчича” та очільника однойменного часопису, автора кількох поетичних збірок Віктора Максимчука. Зга-

даль. Серед них – збірник його праць “Буковинські образки”, текст відкритої лекції, прочитаної в Чернівецькому університеті, на тему: “Біблійний інтертекст у поезії Дмитра Загула” і виданої під назвою “На арфі Господній...” з додатком маловідомих творів Д. Загула, в тому числі збірки “Мара” (1919), де безпощадно засуджувався напад скерованих Леніним червоних військ під орудою Муравйова на Україну, руйнацію ними Києва:

*Ти кажеш: брат
З-за дужих грат?..
Я скажу: кат
І хам!*

В. Антофійчук подарував щойно видану свою книгу “Біблійні контексти української прози” з оглядом творів – від “Поченія” Володимира Мономаха

яльність на теренах Буковини (очоловав Чернівецьку письменницьку організацію, обласне об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка, редагував журнал “Українська ластівка” (нині “Буковинська ластівка”). Як педагог вищої школи удостоєний почесного звання заслуженого працівника освіти України.

Дмитро Михайлович Никифоряк, просвітянин і літератор, нагороджений за велику громадсько-культурну діяльність на посадах голови Вижницького осередку Всеукраїнського товариства “Просвіта” і заступника головного редактора журналу “Німчич”, зокрема за популяризацію життя і творчості Дмитра Загула.

Оріся Тарасівна Юрійчук, колишня вчителька української мови та літератури Мілієвської ЗОШ I-III ступенів, також пошанована за популяризацію життєвості Д. Загула серед учнівської молоді та старших мешканців поетового села й округи.

Після вручення премії голова Вижницької ОТГ Олексій Чепіль, говорячи з гордістю про знаменитого крайнина, вельми

дала про цього талановитого й енергійного поета і озвучила один із його віршів ведуча свята Любов Гафюк.

Голова Буковинської організації НСПУ, співзасновниця премії, поет і журналіст Василь Джурян, відзначивши, що Загулова душа витає над Мілієвим, нагадав, що свого часу місця, де сина Буковини катували сталінські сатрапи, відвідав член організації, поет Віталій Демченко.

Огляд кількох біобібліографічних покажчиків “Лауреати Літературної премії імені Дмитра Загула”, які видала Чернівецька обласна універсальна наукова бібліотека імені Михайла Івасюка, зробила її працівниця Марія Дудидра.

Професор кафедри української літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, член НСПУ, заступник голови Чернівецького об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка Володимир Антофійчук не лише ознайомив присутніх із внеском науковців університету в дослідження життя і творчості Д. Загула, а й подарував Мілієвській школі набір книжкових ви-

до роману “Бляшаний Христос” Михайла Трайсти, українського письменника з Румунії, котрому кілька років тому було присуджено Загулівську нагороду. Передав чернівецький професор і книги двох інших українських авторів із сусідньої країни – “Молитви і псалми Тараса Шевченка” Івана Кідешука та “Просвітлене Шевченкове слово” Євсебії Фрасинюка, який перед цим переклав румунською мовою і видав у Бухаресті поетичну збірку Григорія Сковороди “Сад божественних пісень”.

Автор цих рядків подарував школі щойно видану книгу “Я – українець! Я – українка! Ми – українці!”, підготовлену разом із Ольгою Меленчук.

Учасників мілієвського дійства привітала онлайн буковинська письменниця, голова Чернівецького об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка Віра Китайгородська, а також працівники районної публічної книгозбірні у Вижниці, очолюваної Валентиною Білак.

Упродовж літературної акції учні декламували натхненні поетичні слова уродженця Мілієвого.

Богдан ДЯЧИШИН,
м. Львів

Не слово при людині, щоби бути словом, а людина при слові, щоби бути людиною.

Андрій Содомора

На малому зосереджуємося не очима, а духом свого незбагненого ества, думкою серця. Кожна річ — жива і розумна істота. Усе залежить від нашого сприйняття, споглядання, осмислення, розуміння, доторку серця. Незбагненне — воно й очевидне, зачаровує нас загадковістю, довершеністю, простотою. В малому побачити велике! Коли роздумуємо, доходимо висновку, що воно й велике, все в усьому, і захоплюючою стане мить, якої не зауважимо; споглядаймо ж серцем: “Справді, писати можна про все, навіть — “про ніщо”, точніше, про те, що не піддається окресленню. Про що, наприклад, поезія Миколи Вінграновського — та, що починається словами: “Понад лугом сіра сірячина...”? Мабуть, про те, яка то дивна насолода у тій “несамотній” самотності, коли відчуваєш себе часточкою того великого Цілого — відчуваєш “душ” тієї сірості, того дощику, що “кропить в лузі темну корівчину, / чорногуза, чаплю і мене...” Саме часточкою, яка у тій Цілості, а не — поза нею...”

Щаслива людина, яка володіє мистецтвом застосування слова, здатна почути його, розмислює над його таїною: “...слово — то мова (грец. доха, лат. fama). Це те, що в добрій пам’яті людей, про що вони говорять і згадують — не голосно, крикливо, а щирим, “тихим словом”...”

2021-й рік був для Андрія Содомори роком щоденних творчих трудів. Пригадується думка з Книги Екклезіяста про те, що людина народжена для праці: “І я бачив — нема чоловікові кращого, як ділами своїми радіти, бо це доля його!” (3:22). А панові Содоморі є чим порадіти, адже у видавництві “Апріорі” нещодавно побачили світ три його книги:

1. Овідій Назон Публій. Любові. Любовні елегії. Мистецтво кохання. Ліки від кохання: переклад з латини Андрія Содомора. — Львів: Апріорі, 2021. — 288 с., іл.

2. Квінт Гораций Флакк. Оди. Еподи. Сатири. Послання: пер. з латини Андрія Содомора. — Львів: Апріорі: — 2021. — 432 с., іл.

Ословленого світу таїна

Оновлений, повний, із розлогими науковими коментарями переклад із висоти 60-річчя перекладацької діяльності та життя з Горациєм Андрія Содомора — це, вважаю, знакова річ. У 1961 році була перекладена й опублікована ода Горация “До друга”, а в 1982 році у видавництві “Дніпро” вийшла книжка: Квінт Гораций Флакк, “Твори” (переклад з латини, передмова та примітки Андрія Содомора. На той час це було найповніше видання творів поета в Україні).

3. Андрій Содомора. Про що писати... Львів: Апріорі, 2021. — 152 с., іл.

Саме про цю книгу оригінальної прози “Про що писати...” мої роздуми.

Думне слово дає плід, у якому насіння. Насіння падають на ґрунт душі, де зігріють або простують, плодоносячи добром, любов’ю, шляхетністю особистості. Душа живої людини здатна пізнавати себе і світ: “Пізнання відбувається не завдяки відчуттям, а завдяки “душі”, лише вона бачить ідею. Стверджуючи це, Платон однозначно надає перевагу інтелегібельному, світові духовного на противагу досвідові, матеріально даному” (Марія Фюрст, Юрген Тринкс, “Філософія”).

Алоїз Принц стверджує, що люди втомилися від вигаданих історій. Цитую думку Євгена Барана (“З “Книги живих”), яку мусимо осмислити в сьогодні, щоб не втратити молодість, Україну: “Про досвід читання... Тепер мене не цікавлять історії людей. Мене веде історія душі... І нам все менше потрібно книжок-історій... Проблема, як завжди, у внутрішній готовності ходи”.

“Що таке — відповідальність

митця? До чого митець повинен підштовхувати чи скеровувати глядачів? Найкоротша відповідь — до критичного мислення” (Кирило Варліковський — польський театральний режисер, голова журі Prix du livre europeen [Європейської книжкової премії] 2018 року).

“Про що писати...” — книжка для розважливого, вдумливого читання, вона для людини, яка живе в духовному просторі життя. Людство втрачає здатність до сміливості користування своїм розумом. Щоб осмислити колосальні потенції слова, потрібні надзусилля розуму, душі і серця. Тож помандруймо сторінками думного, добротного й ваговитого слова Андрія Содомора, кожну книжку якого, а цю зокрема, потрібно читати серцем, аби вловити, запам’ятати все те, що його живить: “Відлуння у цій книжці творів європейської, передусім античної літератури...” Стиль викладу книжки заохочує читача до бесіди з автором й осмислення “...найвагомішого, із класичної давнини, вислову: “Vivere est cogitare” (“Жити означає мислити”). Життя — думки, афоризми, які торкнулися живої душі автора. Думки — це не просто пульсування свідомості, що спонукає до мисленнєвого діяння, а й згусток енергії слова, мови, дарованої нам Усевишнім. Кожна наша думка проростає словом рідної мови, бо в ній — правда, сила, глибинні порухи духовного поступу мислячої людини. Афоризм — це око світової літератури. Кулясте око — мозок, винесений на периферію. Тому подбаймо про це, щоб наші очі ступали вслід за душею.

Є книжки, які можна переповісти, а виважені, перевірені життям та досвідом, писані душею й серцем книги Андрія Содомора потрібно читати-перечитувати, насолоджуючись плином авторських думок, читаючи серцем, щоб черпати почуттєву інформацію. Ось декілька фрагментів з його творчого скарбу “Про що писати...”

“Дочитавши до кінця “Енеїду” Івана Котляревського, маємо з’ясувати для себе: був наш Еней “на всеє ЗЛЕ проворний” чи “на всеє зле ПРОВОРНИЙ”? (“Третій рядок нашої “Енеїди”, або Мандрівка епітета”).

“Про що писати?... Цицерон в одному з листів просить свого сина Аттика: “Я хотів би, щоб ти частіше писав мені; навіть тоді, коли на думку не спадає, про що

писати, все одно — пиши”... Можна сказати так: бери папір, ручку (жаль, що відійшли ті речі!), а думка про що писати, сама прийде... Як до музиканта, що сідає за фортеп’яно, бере до рук гітару чи скрипку, — приходить мелодія...” (“Про що писати...”).

“Згадаймо Жорж Санд: “Любов, це почуття, яке Бог дав для всіх, відоме лиш незначній кількості людей”. А що, коли замінимо “любов” — “мовою”?.. Хіба ж не вона — “душа народу”?.. Хіба ж душа — не даність?.. І чи кожен так уже поривається відкрити для себе якусь нову струну народної душі, що у незліченних наших піснях?..

Справді, з мови, із закладених у ній потенцій кожна доба (як і людина в тій добі) бере стільки, скільки може взяти, і те, що хоче взяти; а буває, що бере вкрай мало, лиш необхідне, для побутового спілкування... Прислухавшись до мови нашої доби — погодимося з Сенекою: “Яке життя — така й мова”. Можемо й продовжити цю думку: якою є наша мова нині — такими будемо й ми, завтрашні, й наше, у тому “завтра”, життя. Адже мова — багатострунний (тим струнам і ліку немає) нерукотворний інструмент. Як до нього поставимось, у якій мірі ним володітимемо, таким і буде наше щастя” (“Primus” — лат. Перший).

Саме так. У кожній живій істоті, як і дереві, рослині (яким чином вони мислять, ми не знаємо і не маємо змоги дослідити доступними методами), є невеличка, крихітна частинка Божого Духу (Божої Душі). Різниця між людиною і твариною полягає в тому, що людині даровано здатність наповнювати свій мозок знаннями й мислити, творити, примножуючи цей Дух; тварини ж отримують для життя Дух із базовим вмістом запрограмованих інстинктів. Тварина дивиться під ноги, а людина інколи споглядає зоряне небо. Якщо цього “інколи” буде більше, то й духовність людини зростатиме. Дух людини не щезає, не розчиняється у Всесвіті, а осідає, записується на Божих носіях пам’яті: “І вернеться порох у землю, як був, а дух (душа. — Б. Д.) вернеться знову до Бога, що дав був його!” (Екклесіяста 12:7).

Щоб збагнути й оцінити зусилля Андрія Содомора під час роботи над цією книжкою, варто передовсім переглянути список імен авторів цитованих у ній текстів, а це понад 150 імен — тоді й відкриється нам титанічність його праці. А є ж у цьому переліку світочі думки, цитовані по декілька, а то й по кількадесят разів!

“Головне в житті — життя. А решта — література”, — казав Василь Стефаник. У житті — життя, життєвий час! Той час, що про нього мовить Сенека: “Ніщо не є нашою власністю, — ніщо, окрім часу, яким живемо, в якому живемо. Все інше чуже” (“Моральні листи до Луційї”). Та чи живемо ми в часі, в якому живемо? Андрій Содомора стверджує, що “...час — це те, що у ньому. /.../ Віллілі миті тій нема ціни / Бо час — одлуння втрати: / він — це ми” (“Поезія. Проза”). Отож мандруймо дорогою життя, досліджуючи, що ж у цьому часі ми знайшли, чим його наповнили, адже кожна зміна починається з усвідомлення сутності свого “Я” — частини великого Цілого, бо “думка прагне глибини й тихості”. Якщо вас запитують: “Про що писати?” Про життя — тексти, які спонукають до роздумів: “Приємне” — це те, що приймаємо (“неприємне” — не приймаємо). Автор щиро радітиме, коли читач на дозвіллі прийме ці роздуми і, долучившись до них, піде далі або знайде й своє щось — не тільки про що думати, а й про що писати”...

Редакція тижневика “Слово Просвіти” щиро вітає Андрія Содомору з премією в номінації “Книга року ВВС — Есеїстика — 2021” за збірку есеїв “Про що писати...” Бажаємо нових творчих радостей і перемог!

“Свіжим оком: Шевченко для сучасного читача” Володимира Діброва

Богдана САХНО,

канд. філол. н., директорка Всеукраїнського навчально-наукового центру шевченкознавства Навчально-наукового інституту філології КНУ ім. Т. Г. Шевченка

Всеукраїнський навчально-науковий центр шевченкознавства Навчально-наукового інституту філології (ННІФ) Київського національного університету імені Тараса Шевченка в онлайн-форматі провів зустріч із письменником, перекладачем, літературознавцем, лауреатом премії ім. Миколи Лукаша та премії української служби Бі-Бі-Сі, кандидатом філологічних наук, викладачем Гарвардського університету Володимиром Дібровим з нагоди

виходу його нової книги “Свіжим оком: Шевченко для сучасного читача”. Захід відбувся за підтримки кафедри історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості ННІФ.

Книжка побачила світ цього року у видавництві “Білка”. Її науковим редактором є відомий шевченкознавець Олександр Боронь, ілюстратором — знана художниця Марія Кінович.

Видання складається з 10 есе, кожне із яких присвячене одному з відомих творів Шевченка (“Причинна”, “Садок вишневий коло хати”, “Кавказ” та ін.). Це неупереджений погляд на феномен українського генія — бунтаря й смиренника, демократа й фемініста, глибокого, замисленого й натхненного,

погляд на його роль у формуванні нової української літератури, української свідомості й державності. Книга “Свіжим оком: Шевченко для сучасного читача”, скромно визначена автором як “нотатки читача”, — насправді потужна й глибока праця, написана водночас легко й елегантно. Письменник Василь Махно мовить про неї так: “Володимир Діброва пропонує читачеві подивитися на знані й хрестоматійні вірші, з точки зору різноманітних контекстів, без пафосу, але й без зайвої деструкції. Мабуть, найголовніший метод осучаснення Шевченкової творчості полягає все-таки у свідомому акті співучасті та делікатності пере-прочитання, до чого й закликає ця книжка”.

Заглянувши за лаштунки ство-

рення книги студентам допомогли на організованій Ірина Білоцерковська — засновниця та директорка видавництва “Білка”, а також засновниця громадської організації “Нова українська академічна спільнота”, літературознавиці, викладачка Києво-Могилянської Академії Ольга Полухович та аспірантка Академії Марія Шувалова.

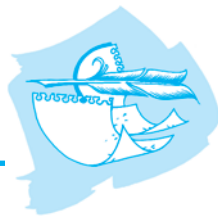
Відзначимо дизайнерську самобутність книги. Її дуже приємно гортати ще до моменту занурення в текст, хочеться взяти з собою до кав’ярні, огорнути подарунковою стрічкою на Різдва. Вона дуже тепла візуально і на дотик. Велика увага приділена обкладинці, шрифтам та ілюстраціям.

Активну участь у зустрічі взяли студенти-літературознавці 4 курсу

освітньої програми “Українська мова і література та західноєвропейська мова” Навчально-наукового інституту філології, адже курс “Шевченко: сучасна рецепція”, забезпечений кафедрою історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості, а також щира розмова з автором книги дали поштовх до глибоких роздумів та цікавих запитань. До розмови долучилися завідувачка кафедри Оксана Сліпушко, професори Ярослава Вільна, Мар’яна Шаповал та Анатолій Ткаченко.

Книга розрахована на широке коло читачів, адже, зі слів автора, “кожне покоління мусить, бодай на початку своєї життєвої подорожі, подивитися свіжим оком на Тараса Шевченка”.

Як вигинається воєнне коло

Ірина ГОЛОВАЙ,
вчителька української мови та літератури

*Страх слова страшніший
за страх висоти,
страху смерті давно немає.
Ярина Черногуз*

Зустріч друга. Ярина Черногуз

“Як вигинається воєнне коло” – таку назву має збірка верлібрів з окопної війни Ярини Черногуз. Ця молода красуня – українська сучасна амазонка, безкомпромісна, справжня, рішуча і смілива. Ярина до війни навчалася в Києво-Могилянській академії, вивчала філологію та літературознавство, була активною учасницею мовного марафону “Переходь на українську”. На фронт пішла у 2019 році у складі українського волонтерського медичного

дослідницьких робіт з українознавства, яке проводив Науково-дослідний інститут українознавства МОН України.

Сьогодні Ярина – приклад багатьом учням і вчителям, багатьом сучасникам, адже вона обрала надскладну, нежіночу місію – зі зброєю в руках захищати Україну від російського агресора. Гідна Українка, Захисниця, чудова Мама і творча Людина, вона обрала справжню і ризиковану Поезію Життя на кордоні України й Росії, Життя і Смерті, Вічного й хибного.

*поезія нашої доби це
містерія яка втратила риму
яка втратила ритм
яка знає що тільки кров римується
із усім*

*якщо раз мав її на руках
поезія нашої доби
це оголений сенс із епохи бароко*

*А щоподиху за неї іде,
не взявши з собою нічого
Смерть стає подругою, коли пізнаєш
любов*

до того, хто за межу пішов...

(“Красному”)

Провідними у збірці є мотиви безкінечної боротьби – зі страхом (“страх слова страшніший за страх висоти / страху смерті давно / немає”), зі смертю (“Смерть – це частина життя. Ні – смерть це і є Життя... Мертве не помирає...”), за мир, за кохання (“Кохання і пристрасть не закінчуються після смерті...”).

Мова збірки Ярини Черногуз особлива, сповнена неповторних метафор, нових образів і термінів сучасної військової лексики.

Наведемо приклади вживання унікальної військової лексики з метою увиразнення образності й малювання колориту війни: “кожен ледь чутний голос хочеться / порівняти до кулі дрібного калібру”; “проклали першу й останню дорогу / – ту що окоп, / наварю бронеплит, нарубаю колод, / а набой – про них, знаєш, краще мовчати”; небо впало тобі без мене / і я не хочу цього впало / як гільза неба / як гільза від твого вога...”; “осінь – мов стара жінка-кіборг”; “страх втрати важить одну секунду / втрата входить до історії вічності як / саморобний вибуховий пристрій / детонатор...”; “небо – твій головний набій”; “...на небі є гак, / аби повісити на ньому / зимовий бушлат...”; “небо падає гільзою”; “ти хитаєш головою і викидаєш його за бруствер” ...

Ця військова лексика неймовірно увиразнює болучі й разючі картини війни й світогляду ліричної героїні – тендітної і мужньої, величної і земної, такої собі невмирущої “Лілії”, яка довічно кохає й прославляє свого єдиного Мужчину – Воїна, Героя.

*Я пережила з тобою єдине
справжнє весілля – похорон
хто з нас більше тримався за знаки?*

Так криво як обірваний змотаний

Провід

Я змушую тишу літати чи то змушую

Мовчання стознати

І коло моє воєнне що лиш

вигналося

замикається на вигині

твоеї шкіри

Домінуючими у збірці Ярини Черногуз є образи “воєнної тиші”, “прозоріння”, “вічності”, “кохання”, “смерті”, “самотнього підривника”, “Осені – старої Жінки-кіборга” ...

Поетеса володіє глибокими знаннями міфології, літератури, а тому в її текстах наявна певна інтертекстуальність, посилення на вже відомі образи, символи. Біль і Бог, невмирущість Кохання, абсурдність

батальйону “Госпітальєри”, згодом склала присягу на вірність Україні та служить за контрактом у морській піхоті в лавах Збройних сил України.

Збірка поезій Ярини Черногуз “Як вигинається воєнне коло” є унікальною добіркою верлібрів про війну, про вічне і миттєве, грішне і святе, справжнє і хибне.

“Це збірка поезій про світ людини і країни, яка завжди вела оборонну війну, аби існувати незалежно. Авторка зустріла цю війну на одному з вигинів її кола як волонтер-медик, а пізніше обрала шлях військової. І незважаючи на біль втрати, відчула, що саме на війні можна зустріти справжність”, – так написано у анотації до збірки.

Книга присвячена загиблomu на війні Миколі Сорочуку (позивний “Красний”) – коханій людині авторки, унікальному та героїчному хлопцю, який за іронією долі загинув від кулі снайпера саме 22 січня, у День соборності України.

Ярина Черногуз на презентації своєї книги щодо назви збірки зазначила: “Моя збірка “Як вигинається воєнне коло” (верлібри з окопної війни) – експериментальна. Чому коло? Бо війна... не закінчиться ніколи. Це воєнне коло. Війна триває. Це наша доля. Для мене коло – символ архіприсутності в світі. Це коло не можна розірвати. Його можна тільки прийняти. (Верлібр – неримована поезія, здебільшого лірична, одна з провідних форм сучасної поезії)”.

Яринку Черногуз я пам’ятаю ще зі шкільної парти: вона вчилася в Українському гуманітарному ліцеї КНУ імені Тараса Шевченка, де я працювала. Завжди сумлінна й активна, відповідальна і чесна, вона була головою учнівського парламенту, ніколи не стояла осторонь щодо українських питань, історії. Пам’ятаю, як ми з нею писали в 9 класі МАНівське дослідження “Трипільське коріння українських орнаментів”, яке було відзначене не лише на відділенні мистецтвознавства МАН, але й на Міжнародному конкурсі науково-

*червоно-чорний на колір
вигнутий*

у воєнне коло

Збірка Я. Черногуз “Як вигинається воєнне коло” дуже зболена, антивоєнна, сповнена філософських роздумів про сенс життя, про життя серед буднів на передовій, про такі немінучі й непоправні втрати, про невмирущість любові. Перед читачем постає образ ліричної героїні як “кількасотлітньої каменярки”, “юродивої”, такої собі “нареченої...якій волати про любов свою на весь степ”:

*Горизонт є лише для тих, хто готовий
щомиті піти*

Вірність існує тільки для того, кого вже немає,

кого селиш у собі за жаданням по тому,

Як усі заціпки відціпнулись

Воїн – той, хто не думає, що за межею,

Микола Сорочук (“Красний”) і Ярина Черногуз

Буття, Життя як божевільний аркан, Війна як загальнопланетарна трагедія, одвічна рана Душі – ключові домінанти збірки:

*час що ми прожили є іншим виміром
як списаний дитячими руками
зошит у комірчині*

.....

тобі двадцять два

не років

а кіл на спіралі

твої очі відмарилі снами з книжок

мої – у крові матері

коли у надрах ґрунту вигорає

блакитним паливом

мідного віку земля

я йду до тебе крізь

потрошені кригами брили

та що це не народилася

але буде твоя

Збірка Ярини Черногуз оригінальна за образами, настроями, кольористикою, темами, неповторною лексикою та глибокою філософією зболеної, але не зневірної Душі. “Ярина Черногуз – жінка, яка розуміється і на калібрі, і на верлібрі. Вона і парамедик-бинтар, і поетеса-бунтар проти всякого зла і проти слабкості, яка заважає його подолати”, так про неї писали критики.

Директор видавництва “Фоліо” Олександр Красовицький на презентації книжки зазначив: “Після кожної війни з’являється література. Яскравий приклад – поезія Ярини Черногуз. Це “перша ластівка”. Ми видали цю збірку з упевненістю, що буде продовження”.

Щодо появи на світ збірки верлібрів та обраній місії Ярини відомий письменник Олег Черногуз (дідуся Ярини) у одному із інтерв’ю зазначав: “У нас родина військових. Мої старші брати закінчили свій земний шлях старшими офіцерами, Я наслідував їх, але передумав і пішов... у літератори. Син Ярослав наслідував мене... Яринка – нас обох. Вона – і військова, і поетеса. Окрім того, гарний і вдумливий публіцист. Так, як вона, я не напишу. Я безмежно щасливий. Ярина піднялася вище мене у своїй творчості. Принаймні ні сина, ні мене жодне видавництво не видає своїм коштом. Спасибі “Фоліо” за такий “фінансовий подвиг”. Яринка вже з першої книжки – літературний лавреат. І це справедливо: діти, онуки мають йти далі...”

Маємо визнати, що нам є ким пишатися в нашій Україні, приємно визнавати, що діти, онуки, учні багато в чому переростають своїх попередників. Безкомпромісність, гідність дужого чину, щира любов до України, натхнення, творчість – ці риси вирізняють неповторну захисницю, поборницю справедливості, самотнього Борця проти капітуляції на Сході України (акція “Весна на граніті” 2020 року) Яринку Черногуз. Слава Україні! Слава Ярині! Слава кожному, хто стоїть на чатах Державності, Любові і Правди!

Сергій ПРИСУХІН
доктор філософії, викладач
Київської православної
богословської академії

“Розглядаючи творчий шлях і кар’єрні стежки Мирослава Поповича, щоразу переконуєшся в слушності слів Гегеля, який афористично визначив філософію як епоху, схоплену думкою. В наукових працях М. В. Поповича, в їх змісті, в тематичній та ідейній спрямованості як у краплі води віддзеркалюються всі особливості нашої новітньої історії, котрі як віхи позначають пройдений нелегкий шлях” (П. Ф. Йолон¹).

Творчість академіка Мирослава Поповича (1930–2018 рр.) – видатного українського філософа, багаторічного очільника Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, посідає особливе місце поряд із кращими вітчизняними науковцями-гуманітаріями початку XXI ст. Ще за життя його особа з глибоким пошануванням сприймалась як у вітчизняному філософському співтоваристві, так і за кордоном, являючи зразок сучасного мислителя-гуманіста, представника академічної філософії. М. Попович був випускником філософського факультету Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (1953 р.). Після “хрещення” вчительською працею в середній школі села Золотий Потік на Тернопільщині, де спочатку викладав історію, логіку тощо і згодом став її директором, вступив до аспірантури Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. Власне в цій інституції Попович гідно пропрацював як професор, академік і директор до останніх днів свого життя. В інституті зібрав колектив фахових філософів, які співпрацювали з ним, досліджуючи проблематику філософії науки, логіки і методології наукового пізнання, філософії культури, історії української культури, філософії свободи тощо.

У перші роки своєї наукової діяльності М. Попович займався дослідженням зарубіжної філософії, особливий інтерес був спрямований на тексти французькомовних мислителів, тому що він дуже добре володів французькою. Критичне сприйняття французьких ірраціоналістів було конструктивним і водночас допомагало філософу розібратись у власних філософських шуканнях, сприяло отриманню власних висновків та системи аргументації. Згодом Попович обирає для себе ще один предмет філософських уподобань – гносеологію (проблематика теорії пізнання, логіка та методологія науки тощо), захоплюється діалектичним методом пізнання, що віддзеркалювало його зацікавлення досягненнями німецької класичної філософії (діалектичним методом пізнання Г. Гегеля). Свідченням кардинальної зміни філософських пріорите-

Українська філософія початку XXI ст.: Мирослав Попович

тів М. Поповича стала монографія “Про філософський аналіз мови науки”, на основі якої у 1966 р. він захистив докторську дисертацію.

В умовах нових історичних обставин, коли Україна стала відновлювати незалежність і суверенітет державного устрою, академік Попович виокремлює для себе ще один напрям філософської рефлексії – соціокультурну та суспільно-політичну проблематику.

Наукова і філософська діяльність мислителя зосереджується на двох блоках прикладних проблем: дослідження становлення і розвитку української філософської думки в межах вітчизняної духовної культури, а також дослідження соціально-політичних процесів, які відбувались у світовій культурі загалом та були конкретизовані особливостями суперечливого розвитку української держави.

До шереги останніх доробків академіка належить “Філософія свободи” (2018 р.) – збірник філософських праць Мирослава Поповича, які він особисто відібрав

світової цивілізації. В монографії акцентується на кризових періодах в історії українського народу, суперечливих питаннях формування нації і державотворення (зокрема, в часи зіткнень із реакційною ідеологією та політикою Московського самодержавства).

У 2009 р. Попович продовжив видання серії власних праць, присвячених українській культурі, наприклад, “Ілюстрована енциклопедія України”. Науково-популярний виклад гасел енциклопедії ніс просвітницький зміст, який не принижував її наукової цінності, понад те, збагатив її біографіями видатних українців, розкриттям фактів їх героїчного чину.

До шереги останніх доробків академіка належить “Філософія свободи” (2018 р.) – збірник філософських праць Мирослава Поповича, які він особисто відібрав

ності. Академік Попович – видатний громадсько-політичний діяч України, протагоніст соціал-демократичних цінностей і ліберально-демократичних практик².

Разом із В’ячеславом Брюховецьким, Богданом Гаврилишином, Семеном Глузманом, кардиналом Любомиром Гузаром, Євгеном Сверстюком та іншими українськими інтелектуалами Мирослав Попович взяв безпосередню участь у створенні Ініціативної групи “Перше грудня” (2011 р.). В основі діяльності Ініціативної групи була покладена Декларація на користь об’єднання країни, народу та Хартія Вольної людини як система духовних цінностей особи та їх реалізація в умовах сучасної України. Декларація наголошувала на необхідності вільного розвитку всієї України через утвердження примату свободи і людської гідності в людському співтоваристві; співробітництва і взаємодопомоги; спроможності до самоорганізації у вирішенні і обстоюванні соціально-політичних питань замість політичного маніпулювання або схильності до зневіри; особливої поваги і жертвності, передусім політиків, заради спільного блага, замість спекулятивної політики роз’єднання та антагоністичної ворожості; утвердження принципу діалогізму³.

Концептуально значущою філософсько-політологічною працею М. Поповича стала стаття “Концепція національної ідеї та механізм її впровадження”, в якій він вже як філософ політики визначив українську національну ідею, яка, на його думку, “полягає в консолідації всіх основних політичних сил народу України, всіх її соціальних класів і верств, етнічних груп, усіх її регіонів для патріотичної мети – на основі українських національних традицій і в взаємодії з культурою національним розвитком всіх етносів України досягати передових рубежів у світовій матеріальній і духовній культурі, інтегруватися в європейську демократичну спільноту як її суверенний член, підтримувати демократичні і добросусідські відносини з державами і народами зарубіжжя і забезпечити на цій основі добробут населення, надійний захист людської гідності, прав і свобод кожного громадянина України...⁴”.

Не вживаючи засобів адміністративного тиску, українська влада має спрямовувати мовну політику так, щоб мовою побуту і мовою міжнародного спілкування в Україні стала українська

*“Тільки з подоланням зневіри і байдужості, з розвитком національної самосвідомості, з утвердженням в українському суспільстві почиття особистої і національної гідності зможе народ України подолати всі труднощі і зайняти те місце в міжнародній спільноті, на яке він заслуговує”.*⁵

Майже тридцять років свого творчого життя М. Попович присвятив дослідженню генези української культури, особистісного значення її фондаторів, серед яких першим із перших був Григорій Сковорода. Розпочате в 1972 р. за участі філософа С. Кримського та письменника І. Драча дослідження завершила спільно праця під назвою “Григорій Сковорода”, а в 2007 р. стараннями М. Поповича вийшла друком нова критично переосмислена праця “Григорій Сковорода: філософія свободи”. Це монографічне дослідження містило оригінальні історико-філософські інтерпретації життя і творчості геніального українського релігійного мистика, аналіз його парадоксальних визначень свободи, змісту релігійно-містичної мудрості, що корелюється з новітнім (світським) визначенням культури (в її ідеологічних і політичних складових невід’ємно від цінностей християнської моралі, наприклад, цінностей милосердя, справедливості, діалогізму, прощення тощо).

Захоплення здобутками української культури привело до низки нових досліджень філософа і відповідних публікацій, наприклад, видрук фундаментальної праці “Нариси історії української культури”, яка заслужено перевидавалась декілька разів. У 2001 р. за це дослідження її автору було присуджено Шевченківську премію. За своїм змістом текст книги віддзеркалює не простий, а почасти драматичний розвиток культури українського народу (від первісного суспільства до появи феномену слов’янства, а ще пізніше – утвердження союзу слов’янських народів, слов’янської мовної сім’ї та її історії в межах сучасних цивілізаційних процесів). Особливе місце надавав дослідженню наслідків специфічного діалогу української релігійної культури з культурою інших народів Західної і Східної цивілізацій та її внеску у скарбницю

для опублікування, хоча кінцевого варіанту книги філософ за життя так і не побачив. Представлені тексти є різними за жанром (оригінальні філософські есеї, рефлексії на теми філософії науки, філософії культури, філософії політики тощо). Допитливий читач за зовнішньою багатоманітністю побачить позицію академіка, філософа, мудреця, який обгрунтовує практичну доцільність і логіку розбудови демократично зорієнтованої духовної культури в Україні.

Сьогодні є всі підстави стверджувати, що науковий спадок М. Поповича не обмежується лише результатами філософських і культурологічних розмислів провідного науковця, директора Інституту філософії НАН України. Без сумніву, найбільше вражає і важить його безперестанна громадсько-політична діяльність, яка щоразу підтверджувала його моральний авторитет народного героя України. Академік А. Ермоленко в своїй статті “Філософія дискурсу Мирослава Поповича в контексті провідних тенденцій сучасної філософії” ще раз нагадав, що “моральність – це ключове визначення його громадської діяль-

“Україна веде свою вітчизняну війну.

Кожен учасник – а ми всі, незалежно від того, хочемо того чи ні, є її учасниками – є співавтором того трагічного колективного вчинку, яким є війна. У кожного з нас своя війна, але кожен з нас на своїй війні відчув високий смисл слова “ми”.

*“Наша війна справедлива не тільки тому, що вона оборонна і що вона захищає нашу землю. Річ у тому моральному змісті, який вона має від початку. Ми воюємо за свободу, наша війна – це продовження нашого Майдану”.*⁷

мова. Формуючи мовну політику, слід виходити з того, що йдеться про переважання в країні не просто української мови, а українськомовної культури, яка не зможе утвердитися в культурному побуті країни доти, поки не стане більш привабливою за змістом⁶.

Як громадський діяч М. Попович проаналізував перспективи, мотиваційну складову суперечливих процесів державотворення в Україні, акцентуючи на необхідності подолання внутрішньої і зовнішньої політичної кризи в умовах розпочатої 2013 р. російсько-української війни (окупація територій Донецької та Луганської областей, анексія Кримського півострова). Попович констатував той факт, що військовий конфлікт із Росією є, безперечно, війною, що потребує відповідної міжнародної соціокультурної і соціополітичної, у тому числі філософської, рефлексії, а головне – адекватної відповіді ворогу з боку українських збройних сил. Висновки філософа були не абстрактно логічними гаслами, а мали характер практично доцільних рекомендацій українській владі.

Останні роки життя академік М. Попович провів у плідній праці і як науковець, і як директор Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. Помер 10 лютого 2018 р., похований на Байковому кладовищі в Києві.

Є всі підстави погодитись з узагальнюючою оцінкою академіка Анатолія Ермоленка: “Не буде перебільшенням сказати, що людські і наукові чесноти філософа Поповича – взірець для всіх нас і настанова для прийдешніх поколінь філософів. І ми й надалі звертатимемося до творчої спадщини Мирослава Володимировича як науковця, до його досвіду як людини в своїх дослідженнях, у своєму житті. “Бути людиною” для Мирослава Поповича – це не запитання, не констатація, це моральний імператив, імператив, яким керувався насамперед він сам. “Бути людиною” – це й заповіт великого філософа”⁸.

1. Йолон П. Ф. Лицар істини і моральності // Попович Мирослав Володимирович. Біобібліогр. покажч. / укладач О. Є. Лукашук; авт. вступ. ст. П. Ф. Йолон. – К., 2010. – С. 3. – (Сер.: “Вчені НАН України”), друге видання, доповнене.

2. Ермоленко А. Філософія дискурсу Мирослава Поповича в контексті провідних тенденцій сучасної філософії // Філософські діалоги 2018 / Бути людиною (пам’яті Мирослава Поповича). 36. наук. Праць. – К., 2018. – С. 13.

3. Декларація Ініціативної групи “Перше грудня”.

4. Попович М. Концепція національної ідеї та механізмів її впровадження // Філософські діалоги 2018 / Бути людиною (пам’яті Мирослава Поповича). 36. наук. Праць. – К., 2018. – С. 243.

5. Попович М. Концепція національної ідеї та механізмів її впровадження // Філософські діалоги 2018 / Бути людиною (пам’яті Мирослава Поповича). 36. наук. Праць. – К., 2018. – С. 244–245.

6. Там само. – С. 245.

7. Попович М. Війна і суспільство // Філософська думка. – 2015. – №1. – С. 5.

8. Ермоленко А. Філософія дискурсу Мирослава Поповича в контексті провідних тенденцій сучасної філософії // Філософські діалоги 2018 / Бути людиною (пам’яті Мирослава Поповича). 36. наук. Праць. – К., 2018. – С. 15.

Микола ГРИГОРЧУК

Киплячий казан чи чорна діра Європи

Про роман Юрія Щербака “Мертва пам’ять: голоси і крики” (Київ: Ярославів Вал, 2021)

Юрій Щербак вибрав рідкісний спосіб подачі матеріалу, коли про одну й ту ж історичну подію чи одну й ту ж значиму персону розповідають її очевидці чи його сучасники від себе особисто. Подібну методику застосував незабутній Михайло Слабошпицький у своєму романі “Що записано в книжку життя: Михайло Коцюбинський та інші”, де образ “прозового імпресіоніста” висвітлено оркестрацією дев’яти голосів його відомих сучасників. Цей спосіб не новий. Маємо “Євангеліє”, де образ і діяння Ісуса Христа подано в описанні чотирма авторами. Освітлення однієї й тієї ж персони чи події різними очевидцями дозволяє всебічно (голографічно) оглянути їх і мати об’єктивний портрет.

Події розгортаються у 2045 році, з перемоги режиму “цифрового народовладдя” над націоналістами. Це слугує своєрідною зав’язкою роману. Головним героєм виступає академік Андрій Олександрович Закревський — керівник підпільної лабораторії, у якій ще за сприятливих часів було створено найновішу програму розпізнавання особи камерами стеження за п’ятнадцятьма параметрами. Вона була надана уряду генерала Балюка для здолання опору “народно-імперського руху”. Балюк не відчував внутрішнього стану в державі, і всі його задуми, як пише автор, “...швидко обернулись на гідку гримасу поразки”. До влади прийшов режим генерала Баркаса (у минулому естрадного лицедія), який не знав ні історії цієї землі, ані звичаїв його народу. Невіглаши легко здобули те, про що ніколи й не мріяли. Скориставшись розробками лабораторії, завели базу даних на своїх противників та стали позбавляти люд історичної пам’яті, заборонивши уроки історії в школах та ВНЗ, історичні музеї, професію архівістів тощо. Одночасно розроблявся вірус безпам’ятства, який міг передаватися від комп’ютера до людини. Бо ж відомо, що історична пам’ять перетворює зграю людиноподібних істот на народ, націю.

Хоча події в романі відбуваються в далекому майбутньому, вони в значній мірі перегукуються із сучасними, які ми переживаємо в Україні за останні три роки. Якщо пророцтво Юрія Миколайовича в попередніх романах значною мірою збулися (наприклад, щодо війни Росії проти України), то передбачити глибоку внутрішню кризу, розчарування самостійним державним життям він не зміг. Це примусило його і всю творчу інтелігенцію задуматись, що сталося з волеволюбним талановитим народом, який, здобувши Незалежність 30 років тому, господарюючи на своїй землі, безтурботно вирішив піти манівцями, заглянути у бездонну прірву рабства. Високі ідеали свободи, рівності, добра поміняв на жадобу корита і видовищ. Не часто в історії випадає, що незалежна держава добровільно “кладає голову на плаху завойовника”. Виходить, не було у нас пам’яті, як у поляків чи євреїв. Навіть історію свого роду 80% не пам’ятають глибше двох поколінь. Дійшло до того, що “соромляться Голодомору, не хочуть пам’ятати”.

Дався знати й “безнаціональний планктон”, вирощений впродовж кількох століть після. Сам же автор визнає: “Ніякі чужинці — ніхто не зруйнував України так, як самі українці”. Вона стала “безнадійно відсталою за всіма європейськими показника-

ми та відсутністю справедливості в судах і державних установах” — “чорною дірою Європи”, країною, “яка ненавидить своїх вчених, лікарів, філософів, мудреців і пророків”. Так Ю. Щербак пройшов шлях від образу України у попередніх романах — “киплячого казана Європи” — до образу “чорної діри Європи”. І знаходить причину: “Інструментом нового поневолення людей стала ілюзія свободи, помножена на безпам’ятство”.

Москалі напалом пройшлися по українцях: пересаджали по Сибірах, навчили пити й матюкатись, поневолили, загнали до колгоспів, примусили забути рідну мову і пісні, втратили пам’ять предків і совість народну. Сотні літ діяли відкрито, зневажаючи та ненавидячи все українське, прищеплюючи нашому народу почуття меншовартості перед Москвою. Серед мужнього і справедливого народу, чесного й добропорядного, вирости хабарники, крадії і кидали, слухлі від алкоголю недоумки, які самі себе не поважають. Падіння освіченості досягло катастрофічного рівня. І це на тлі зростаючого числа університетських дипломів. Зараз зліпити з цього населення один народ — надскладно.

Московські окупанти набагато страшніші за німців. Німці були чужі, “пфенькалі-цвенькалі” і ніколи не мали шансів стати своїми. Москалі ж маскувалися під наших, дурили народ однією вірою, зодгали українців у свої тілогрійки та чорні бушлати й перетворювали на катів свого ж народу. Народ перестав цікавитись минулим, бо вперто боровся за існування сьогоднішнє. Автор визнає: “У москалів найголовніше — страна Росія, хоч бідна, хоч голодна, але — командир над усім світом” (с. 137). Українці, “розпиваючи з ворогами горілку, молячись російським богам, не помічали, як іржа зради з’їдає державні конструкції”, наближаючи їх загибель. Цьому сприяли холоуїство перед чужаками, сита лінь та традиційні зрадництво й байдужість.

Сюжет роману карколомний, але не складний. Коротко його можна спробувати передати так. Після захоплення влади зграєю генерала Баркаса запановує режим, який під прикриттям створення так званої Київської імперії веде справу до об’єднання з Ордою і до ліквідації української державності. Виникло ясне розуміння, що “ми впритул підійшли до тієї межі, за якою — розпад держави, хаос і руїна, знищення українського народу...”. Сіявся хаос, що “створював ілюзію свободи” з одночасним посиленням електронного контролю над суспільством. Настали часи віртуальної реальності та гібридності в діях: окупацію називали спільним патрулюванням, лінію фронту — зоною взаємного контролю, війну — війномиротом.

Генетично бунтівники-самостійники, нащадки анархічного степового племені, українці терпіти це не витримували. Уявити собі російський триколон на монументі Незалежності посеред Майдану, доноси, комендантську годину, арешти, ліквідацію державності за допомогою зрадників вони не могли. В романі Орді протистоять національні сили в

особах Скаженого Яреми — бригадного генерала з табором морпхів під Радомишлем, “керівника всіх опозиційних сил”, що створив підпільний уряд національного порятунку України, академіка двох українських академій Закревського і його синів Святослава та Мирослава, пана Ігора Брайта — аспіранта Закревського, журналістки Тетяни Шелест, “ящірки” — снайперки Юлі Козерог та інших.

Народний трибунал опозиції виніс Баркасу смертний вирок за державну зраду та всі злочини проти України. Про демократію і народне голосування вже не йшлося. Тому готували повстання і теракти. Треба зауважити, що у романах Юрія Щербака скрізь покладається надія на порятунок України на військових. Але у їх рядах весь час чогось бракує, важко віднайти лідера.

Кульмінація роману настає, коли керівництво Лібертаніанської Республіки Україна (ЛІБРУ) та Орди (Організації Революційних Держав Азії) зібралось утворити союз і підписати таємні угоди. А суть угод була у розділі країни. Орді віддають Східну Україну по Дніпро. “Росіяни вимагають віддати розплідників націоналізму Галичину та Волинь — Польщі, Закарпаття — Угорщині, Буковину — Румунії”. Неозорний простір Орди під крилами орлів та драконів, який ніхто не міг здолати, тепер мав лякати Захід ще більше. Замість Третього Риму (Москви) має з’явитись Другий Єрусалим — Київ.

Тут у Печенігах, під Харковом, все було готове до підписання. Чекали лише на очільника ЛІБРУ, який затримувався у Вишгороді через передоз коксу

напередодні. У складі диверсійної групи під орудою полковника Святослава Закревського, снайперка Юлі також чекала у своїй далекій засідці, коли з палацу засідань вийдуть на свіже повітря головні підписанти. Тоді мало збутовні повір’я, що “від трону до ешафоту один крок”. Однак, коли з палацу вийшли всі в однакових масках, несподівано, без наказу, Юлі розпочала стрільбу. Кілька керівних чиновників з ЛІБРУ впали неживими. У відповідь охорона саміту розпочала шалену стрільбу. У результаті саміт було зірвано. Акт капітуляції держави в Печенігах удалося зірвати. Юлію від загибелі рятує Святослав, прикривши в останню мить своїм тілом. Сам при цьому дістає важке поранення. Майже всі його бійці загинули. Яремі, що прилетів на допомогу, вдалося витягти Юлію і Святослава з того пекла. Але врятувати Святослава не вдалося...

І тут Ю. Щербак докладно описує почуття батька, що був присутній при відході сина в країні світи. Він і сам пережив нещодавно болісну втрату свого сина Ярослава. Настає “тихий сум прощання з ілюзією вічного життя” і розуміння “тимчасовості світу, в якому існуєш”. Це несправедливо, коли батьки ховають своїх дітей, а не навпаки. Що довше живеш, то більше смертей бачиш. Довголіття одних купляється ніби коштом інших життів. Зникають цілі кластери людей: родичі, друзі, співробітники, знайомі. Людина виглядає біороботом, тілесною оболонкою інформаційного механізму, запрограмованого Богом для передачі через гени спадкової інформації наступним поколінням. Є лише

вічна естафета безсмертних генів. І запитує: “Кому потрібне таке безсмертя, коли переживаєш своїх дітей чи онуків?” Сидячи біля одра свого сина, академік Закревський думав про марноту свого поклоніння науці, як також служіння бездарним правителям.

Відчувається широка мовна палітра автора. Змальовані ним характери героїв, обставини, за яких вони діють, ясно бачиш. Щербак — майстер урбаністичного пейзажу. Він точний у деталях, місця, описані ним, оживають в уяві. Це видно на прикладі опису довголілля площі Льва Толстого в Києві. Зизоокий, в окулярах, він не міг пропустити молодих людей на велосипедах та скутерах із зеленими рюкзаками Glovo, що, мов ракети, розвозять їжу по місту. Забув, може, додати тисячі самокатів, що заповнили київські тротуари.

Поруч з вигаданими героями в романі фігурують відомі особистості: Платон Григорович Костюк, президент Кучма, Володимир Фролькіс, Бог, сам автор. І дослідження, над якими працюють вчені, — реальні. Так, у лабораторії П. Костюка вивчають “роль таламуса” у центральній частині мозку “як первинного механізму селекції інформації”, відповідального за формування пам’яті. А попереду всіх йшли інформаційні технології: всі ці гаджети, чіпи, апаратура дезінтеграції, камери стеження, навігаційні системи GPS, дронаві оцінки настрою натовпу, томографічні просвічення тіл і предметів тощо. Юрій Щербак доходить висновку, що всі вони “поневолюють людину в сотні разів сильніше, ніж усі агенти та стукачі гестапо й НКВД”. Оцифрована природа — бездушна, губить барви й звуки. Кидуючи читання книжок, підпавши під владу соціальних мереж, втрачаючи інтерес до минулого, зневажаючи історію та її уроки, люди прирекли себе на безпам’ятство. І Щербак робить висновок, що “потрібна нова революція — антицифрова, антикомп’ютерна, антимережева”.

У завершальній частині роману — свого роду післямови — автор веде розповідь від самого себе. Він ясно бачить, що сучасна українська дійсність перевершує всі письменницькі фантазії: якщо зрада — то напруга з Офісу президента, якщо корупція — то вивезення мільярдів доларів, якщо боротьба з пандемією — то завезення в Україну сотень тисяч потенційних носіїв вірусу, без жодних карантинних обмежень. Попри безнадію та втому від української історії, коли складається враження зупинки часу — хроноколапсу, він сподівається, що “Україна повільно, з болісними зупинками, долаючи шодня опір проросійсько-шовіністичної, просоветської, антизахідної п’ятої колони, поступово, крок за кроком просувається до відродження національної ідентичності, незалежності не формальної, а справжньої, ...до становлення суверенної державності”.

Біль за долю України пронизує роман червоною ниткою. Юрій Миколайович — людина з широким геополітичним світоглядом (наш Бжезінський, лише без його посад) стоїть у перших рядах на сторожі нашої Незалежності.

Цей роман, як і попередні твори Юрія Щербака, заслуговує на найвище поцінування в галузі літератури не лише в Україні, а й у світовому вимірі.

“Виставковий проєкт “ДоДому на Різдво” – затишний гостинний простір у самому серці Києва, який об’єднав традиції та сучасність”.

Вітаємо голову НСМНМУ Євгена Шевченка

На сесії Міжурядового комітету ЮНЕСКО з нематеріальної культурної спадщини в Парижі прийнято рішення про акредитацію Національної спілки майстрів народного мистецтва України при ЮНЕСКО.

У процесі відбору неурядових організацій країн світу оціночний комітет ЮНЕСКО рекомендував 66 кандидатів від всіх континентів світу. Після жорсткого відбору було відхилено 34 кандидатури. Під час

розгляду порядку денного на сесії було прийнято позитивне рішення щодо 32 організацій. Серед переможців – Національна спілка майстрів народного мистецтва України. Вперше в історії країни національна творча

спілка отримала найвищу оцінку авторитетної міжнародної Організації Об’єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), яка представляє інтереси 195 країн-учасниць.

Париж, ЮНЕСКО

Сучасне українське Різдво

У програмі Сучасного українського Різдва – виставковий проєкт “ДоДому на Різдво” та сучасний музично-театральний перформанс “Вертеп. Необарокова містерія”.

Це унікальна можливість познайомити гостей з усього світу з українською традицією – багатогранною й самобутньою, втіленою у мистецтві, фольклорі та побуті.

Виставковий проєкт “ДоДому на Різдво” – затишний гостинний простір у самому серці Києва, який об’єднав традиції та сучасність у творах кераміки, малярства, дерев’яній скульптурі та іграшки, різдвяній зірці, ткацьких виробів. У межах виставки представлена творчість Івана Приходька, Марії Примаченко, Володимира Шагала, Неллі Ісупової, Василя Омеляненка, Івана Бобкова, Олександри Прокопенко, Дмитра Молдованова, Альбіни Ялози, Єлизавети Портнової та інших відомих майстрів.

На виставці представлені унікальні роботи художниці Олександри Прокопенко, члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України, лавреатки премій ім. Данила Щербаківського, ім. Петра Верни, заслуженої майстрині народної творчості, яка досконало во-

пової. Вона є відзеркаленням самобутнього світогляду художниці. Рослинно-людинні скульптури, диво-звірі, живий одяг, стільці та чайнички-планети – її самобутність та авторське бачення проявлялися вже під час роботи на Васильківському майоліковому заводі у 1960–70-х рр., де вона була однією з провідних художниць, разом із Надією та Валерієм Протор’євими, Михайлом Денисенком. Уже тоді Неллі Ісупова почала свої пошуки форми, сучасного та індивідуального прочитання національних керамічних традицій. Бути вірною собі – одне з ключових кредо художниці, що допомагало не зважати на коментарі та йти своїм творчим шляхом. Неллі Ісупова створює вироби без гончарного кола, розвиває власний стиль сучасної декоративної та ужиткової кераміки, багато імпровізує з яскравими фарбами, багатокольорним розписом, який притаманний майоліці, комбінує їх з пластикою виробів та декоративними елементами, вишукуючи баланс.

Коли дивишся на майоліку Коня, Лева та Свічник, одра-

збірках та приватних колекціях України.

На виставці представлені також наївний живопис, дерев’яна скульптура та іграшка Івана Приходька, заслуженого майстра народної творчості України, лавреата державних премій ім. Павла Чубинського, Катерини Білокур та Петра Верни. Майстер уже понад 60 років плідно працює у сфері декоративного розпису, народної іграшки та дерев’яної скульптури.

Лейтмотивом творчості Івана Приходька є природне прагнення окреслити грань між світом бруталної буденності й чистим саявом народного образу. Тому, обираючи лаконізм наївної форми й поетичність висловлення, він чимдалі впевненіше обертає власні твори на знаки й символи. При цьому в них присутня й оповідь – легенда, міф, які прозирають крізь декоративність, народжують таїнство художнього образу, властиві традиційній, архаїчній свідомості й водночас дотичні сучасному інформаційно переповненому світу.

Мистецтво Приходька, окрім важливої культурної місії збереження фрагментів народної свідомості, слугує людям у побуті, прикрашаючи оселі. Художня мова Івана Приходька проста і саме тому знаходить прихильників та поціновувачів серед різних культурних осередків. Вона універсальна, апелює до глибинного пласта людської ідентичності – її духовної пам’яті.

А ось такі чудові “Зірки”, “Вифлеємські зірки” та “Шопки” Володимира Шагала – унікальний скарб різдвяної атрибутики, який був переданий художником до Національного музею народної архітектури та побуту України у 1991 році. Сьогодні вогники зірок та шопки представлені на виставці “ДоДому на Різдво” в центральній залі Українському Дому та дарують відвідувачам світле передчуття прийдешніх свят.

Володимир Шагала – етнограф, фольклорист та небайдужий до предметів своїх досліджень, ретельно змальовував та занотовував усе про повсякденний уклад життя свого часу. Окреме захоплення заслуженого діяча культури – це обрядова символіка.

Його каркасні зірки фіксують унікальну атрибутику святкування Різдва та колядування в українських селах. Деякі з виробів Шагала – справжні велетні. Їх складні конструкції зроблені так, щоб все-

редину можна було встановити свічку, а сам каркас зірки міг обертатися навколо своєї осі, нагадуючи кольоровий калейдоскоп.

“У 30-ті роки найкращі зірки виготовляли в селах Передільниця, Губичі, Трушевичі, Сераківці, Клоковичі. Робили їх із паперу на дерев’яному каркасі, оздоблювали декоративним малюванням, паперовими кутасами”, – писав у спогадах Володимир Шагала.

Шопки Володимира Шагала – це склеєні з паперу на каркасах триярусні храми з тематичними сценками на першому плані. З шопкою, як і зі зірками, ходили колядувальники на Різдвяні свята, а в деяких селах шопку брали лише в Щедрий вечір.

Ретельно задокументовані Володимиром Шагалою схеми виготовлення вифлеємських зірок та шопок дають нам можливість оживити українську традицію святкування Різдва.

LoraShen спільно з Prymachenko Family Foundation презентує унікальну колекцію ялинкових прикрас Zodiac ZviroKroot та самобутніх ваз “Сади Марії”, виконаних за мотивами творів відомої української мисткині Марії Примаченко.

Кожна ваза представляє фантазійний калейдоскоп квітів, рослин, звірів, народжених в уяві Марії Примаченко, а ялинкові прикраси – одного з казкових звірів художниці: 12 місяців, 12 звірів, 12 кульок.

Усі вироби розписані вручну майстринями студії LoraShen.

Твори художника Івана Бобкова представлені у виставковому просторі сучасним втіленням подільської гончарної традиції. Вже понад 20 років митець розвиває та подовжує життя традиційної української кераміки, збагачує її своїм авторським баченням. Керамічна скульптура, свічники, куманці, тарелі – гончарні інтереси та творчі висловлювання Бобкова вже давно полюбилися поціновувачам кераміки, відвідувачам виставок.

Художник невпинно вишукує все нові рослинні, квіткові мотиви за кольором та формою для втілення в тарелях, декорування скульптур. Зооморфна пластика Бобкова впізнана в його баранцях, “рухливих” кониках, в стилістиці розписів.

“Вертеп. Необарокова містерія” – це музично-театральний перформанс створений на основі документів Галаганівського вертепу. Команда проєкту, працюючи із документами, занурюючись в історичний та музичний матеріал, створила сучасне перформативне дійство, яке покаже дві частини Вертепу: Біблійну історію народження Ісуса та світську картину, зібрану з характерних жанрових сценек. Цей проєкт не варто сприймати як реставрацію Галаганівського вертепу, швидше – це його сучасне прочитання. Втім, в роботі над перформансом були використані тексти з й музичні матеріали виключно з Галаганівського вертепу, деякі моменти були скорочені або зібрані у нову композицію, оскільки цей перформанс діє за законами театрального дійства живою мовою, а не театру ляльок, яким був автентичний вертеп.

Творча команда проєкту: формація Ignea Corda, режисуря та постановка Богдана Поліщука, сценографія та такі неймовірно чудові костюми створила для вистави Олена Поліщук, на клавесині – Любов Титаренко, вокальні партії виконують: Руслан Кірш, Олексій Фішук, Надія Купчинська.

Усе це поєднає сучасне Різдво в Українському Домі та занурить глядача в чарівну різдвяну мандрівку!

Підготувала за прес-релізами Ганна ОБОРСЬКА

лодіє усіма техніками ткацтва, килимарства та вишивки.

Олександра Прокопенко – носій унікальної традиції коцарства, тобто техніки виготовлення ворсових килимів, яка була поширена на Слобожанщині, зокрема в Харкові, на початку XIX ст., та використовувалась здебільшого для виготовлення попону для коней. Виразна риса коців – це подовжений ворс, порівняно з іншими ворсовими килимами, за рахунок чого у коців більш “пухнаста” фактура. Як зазначають дослідники творчості Прокопенко, мисткиня створює свої коци, спираючись на традиції народних образів Наддніпрянщини та Поділля.

Твори художниці Олександри Прокопенко зберігаються в музеях України та приватних колекціях.

Сучасна українська майоліка представлена життєствердною, чарівливою керамікою Неллі Ісупової.

зу стає зрозуміло, що батьківщина цих звірів – Опішня. Створені вони Михайлом Китришем, заслуженим майстром народної творчості України, лавреатом Національної премії України імені Тараса Шевченка (1999 р.).

Пан Михайло працював на заводі “Художній керамік”, був учнем майстра Йосипа Марехи. Згодом став працювати у творчій майстерні на заводі, робив декоративну скульптуру, шукав свої способи декорування для оживлення традиційної пластики опішнянської кераміки, що йому успішно вдавалося.

Михайло Китриш вишукано працював з поєднаннями кольорів, поливами, шукав нетипові колористичні рішення, цікаві співзвучності. На жаль, поступова втрата зору не дала змоги продовжувати майстру цю творчу роботу.

Твори Михайла Китриша зберігаються у багатьох музейних

розгляду порядку денного на сесії було прийнято позитивне рішення щодо 32 організацій. Серед переможців – Національна спілка майстрів народного мистецтва України. Вперше в історії країни національна творча

спілка отримала найвищу оцінку авторитетної міжнародної Організації Об’єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), яка представляє інтереси 195 країн-учасниць.

Париж, ЮНЕСКО

Сучасне українське Різдво

Сучасне українське Різдво

Сучасне українське Різдво

Сучасне українське Різдво

— Євген Баран — це суспільне явище чи досвід індивідуума, котрий зробив себе сам?

— Се історія людини, яка йшла дорогою, не завжди розуміючи, куди йде і навіщо. Щось чи хтось цю людину тримав на дорозі. Вдячний своїй мамі Михайлині Іванівні Баран (1929–2017), своєму університетському викладачу Івану Овксентійовичу Денисюку (1924–2009), професору Львівського університету, і науковому керівнику кандидатської дисертації в Інституті літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України Ростиславу Софронівичу Міщуку (1945–1994). Без цих людей і їхньої підтримки моя біографія була би кардинально інакше. Бо не раз була спокуса кинути все і розпочати щось інше. Пригадую, як привіз додому книжки, то моя мама, яка працювала вчителькою української мови і літератури, з жалем казала: “Шкода, що ти не будувельник, вже би давно побудувавсь...”

Я видав декілька книжок есеїстичних, у яких багато контексту біографічного, зокрема “Наодинці з літературою” (2007), “У полоні стереотипів” (2009), “Дев’яності навиворіт” (2011), “Шоколадна Україна” (2016), “Недописана книга” (2016), “Недописана книга. Частина інча” (2016), “Говорить Євген Баран” (2018), “3 Книги Живих” (2021)...

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ,
директор Ірпінського історико-краєзнавчого музею

Іван Рябчук виріс у вишитому світі української народної культури. Його мама Віра Павлівна все життя вишивала — ікони, рушники, картини, штори, скатертини. Хата була у вишивках. Недивно, що обидва сини обрали мистецький фах. Віктор став скульптором, а Іван захопився музикою. Він закінчив Львівське музичне училище і Ніжинський педагогічний інститут ім. Миколи Гоголя. З 1970 до 2009 року викладав хорове й оркестрове диригування в Уманському педучилищі імені Т. Г. Шевченка й водночас грав на домрі в оркестрі народних інструментів цього ж навчального закладу. Оркестр був лавреатом різних конкурсів.

На сорокаріччя Івана Івановича мама вишила рушник зі словами: “Хай щастить тобі, сину”. Мама вже немає, а її побажання щастя перед синовими очима. Іван Рябчук згадує, що трохи допомагав мамі вишивати тло на іконах. Також за життя мамі вишив портрет Тараса Шевченка і вірш “Заповіт”, потім вірші “Думи мої” і “Тече вода”. Але особливо захопився вишивкою

Наодинці з літературою

З Євгеном Бараном мене познайомив один із провідних українських літературних критиків, котрий у своїх дослідженнях художнього сучасного слова не раз схвально згадує це ім’я. Знайшовши його у Фейсбуці (мешкає пан Євген в Івано-Франківську), я з подивуванням звернула увагу не лише на відчайдушне, сміливе та живе слово письменника, а й список його літературних нагород: 13 найвищих відзнак і 20 премій у різних номінаціях!

Мій співрозмовник — літературознавець, есеїст, кандидат філологічних наук, заслужений працівник культури України Євген Михайлович Баран.

Не прийміть се за гонорівість провінційного літерата. Останні тридцять років те і роблю, що розповідаю свою історію та історію своєї родини крізь призму прочитаних книжок.

— Які свої книги письменник Євген Баран виділяє найбільше з написаних за роки творчої праці?

— Їх у мене не так багато, як на критика, есеїста та літературознавця. Здається, 18 + 2 книжки перекладів з польської. А ще більше 30-ти упорядкованих книжок, які теж вважаю своїми, бо багато доклався, аби видати твори цих авторів, повернути їхні імена в читачку свідомість (Тараса Франка, Василя Стефаника, Юрія Стефаника, Ольги Дучинської, Михайла Мочульського, Миколи Євшана, Антона Морговського та ін.).

Найдорожчою залишається перша — “Замах на міражі” (1997), книжечка есеїв у проєкті “Морена. Журнал одного автора”, який виходив у Львові з ініціативи Богдана Смоляка і Олександра Гордона. Також дві книжечки, видані в сей ювілейний рік — “3 Книги Живих” (2021) і “25 монологів про літературу” (2021).

— Звідки стільки нагород? Під яким щасливим місяцем ви народилися?

— Є у тернопільського гумориста Богдана Бастюка (1949–2014) гумореска про школу, де вчителька за ніч з учня-недоріки зробила відмінника. Коли інспектор її запитав, як їй це вдалося, та відповідала: “Не’наю...”

Я ніколи за ними не гнався і ніколи не уникав.

— Яка нагорода найпам’ятніша для Вас?

— Дві відзнаки. Перша — ювілейна медаль до 200-річчя Шевченка Черкаської обласної ради і ОДА, яку мені вручила восени 2014 року тодішня голова Черкаської обласної ради Валентина Коваленко. Ми приїхали пізно увечері в Черкаси і мали тоді ж зустріч, на якій відбулося несподіване для мене вручення відзнаки. Друга — відзнака журналіста із Калуша Василя Мороза (1947–2019), який запросив кількох літератів у школу, де вчився його онук і вручив мені премію і диплом лавреата літературного фестивалю “Гроно”. Відзнака оригінальна: в рамках — залізна гривня і засушена квітка едельвейса.

— Яку організацію ви зараз очолюєте і що сприяло її утворенню? Яка її роль у суспільстві?

— З листопада 2020 року я з приятелями відновив роботу Товариства письменників і журналістів імені Івана Франка (заресстрував влітку 2021 року). Таке Товариство діяло в Галичині з 1925 до 1939 років, серед його керівників були Богдан Лепкий, Василь Стефаник, Андрій Чайківський, Василь Щурат і Роман Купчинський.

За рік роботи ми провели до півсотні різного роду заходів: презентацій, зустрічей, вечорів (маємо добре налагоджену співпрацю з обласною бібліотекою імені Івана Франка), видаємо свої альманахи, беремо участь у відкритті літературних виставок, разом із літературним музеєм Прикарпаття (це в умовах пандемії). Принаймні, на тлі локалізації роботи регіональної спілчанської організації, наша громадська організація проводить цікаву культурно-просвітницьку роботу.

— Що взагалі відбувається в

письменницькому середовищі українського письменства?

— Спілка втратила вагу як громадська організація з авторитетним голосом. Крайніх шукати не буду, бо всі письменники, так чи інакше, винні в такому стані.

Вагу на себе пробує брати ПЕН-клуб на чолі з Андрієм Курковим. Але намагання перетворити письменницьку братію у такий собі клуб за інтересами, нехай і зі світовим брендом, не виводить письменство на перші ролі в суспільно-культурному житті.

— А в суспільстві?

— Суспільство розшароване: одні воюють, інші заробляють, треті виживають, четверті чекають великої війни. Так і живемо. Можливо, ця війна, яка вийде з гібридного стану, зможе струсити суспільство, принаймні тих, хто в ній виживе.

— Яка позиція сьогоднішніх літературів переважає?

— Хапай усе, що можеш. Це добре видно на тлі роботи так званого Шевченківського комітету. Такого цинізму Шевком не знав від часів Хрущова. Спроби окремих літературів стати головами покоління, попри всі намагання, незначні. Хоча є декілька письменників, які намагаються вийти за рамки естетичних воєн і протистоянь і стати принаймні голосом думаючої спільноти.

— Які ваші плани на майбутнє?

— Мені пізно щось змінювати. Буду робити те, що вмію і люблю, незважаючи на несприйняття і упередження, яких маю чимало. Планую упорядкувати книжку творів письменника і педагога Дмитра Макогона (1881–1961), батька Ірини Вільде, який довгі роки жив і похований в Івано-Франківську. А там побачу. Буде війна, — піду на війну. Якщо не зброєю, то словом воюватиму.

Вишита поезія Кобзаря

У творчому доробку жителя міста Ірпня (Київська обл.) Івана Рябчука — понад шість десятків вишитих поезій Тараса Шевченка. Незодавно митець відзначив своє 80-річчя.

після смерті матері. У Віри Рябчук не було доньки, тож її мистецтво вишивки успадкував син. Ця робота захопила, перетворившись на справу життя. Вишивальник і педагог Іван Рябчук акцентує на різнобічності таланту Тараса Шевченка, вибирає ті вірші, які торкають струн його душі.

Відгукується він і на сучасні події. У 2014 році Іван Іванович вишив вірш “Кавказ” із присвятою “Вічная пам’ять Небесній сотні” і гаслом “Герої не вмирають”. Майстер вишивки перекидає місток від героїв минувшини до сучасних захисників Батьківщини.

На запитання, чому він вишиває саме Кобзаря, Іван Рябчук відповідає: “Тарас Шевченко — для нас усе!” Справді, твори Шевченка завжди актуальні, тому

ми постійно до них звертаємося. Майстер витрачає на одну вишивку від одного до трьох місяців. Як тільки випаде вільний час, бере полотно, голку й нитки.

Досвідчені майстрині говорять, що вишивка Івана Рябчука — ідеальна. Її зворотній бік такий же гладенький, без жодного вузлика, як і лицювий. Іван Іванович вишиває хрестиком. Серветки облямовані вишитим орнаментом і мереживом.

В Ірпіні, рідне місто дружини Івана Івановича Валентини Павлівни, Рябчуки переїхали в 2009 році. Іван Рябчук співав у народному хорі ветеранів “Пам’ять” і в народному чоловічому ансамблі козацької пісні “Хортиця”. Валентина Рябчук теж співає в хорі “Пам’ять”. У подружжя Рябчуків — двоє дітей і п’ятеро онуків.

На пропозицію кінорежисера, письменника і громадського діяча Петра Олара Іван Рябчук вишиває Рушник європейської єдності. На ньому буде вишите дерево життя з гербом України і прапорами Європейського Союзу та всіх його 28 країн-членів. Ширина рушника становитиме один метр, а довжина — дев’ять. Автор проєкту Петро Олар говорить, що Рушник європейської єдності провезуть по всіх столицях країн-членів ЄС, щоб їхні громадяни теж зробили внесок у створення цього шедеву.

Під час поїздки Петра Олара та Івана Рябчука в Литву Рушник

Мені вже пізно віддавати український світ просто зі страху.

— Переклади з польської поезії Божени Боби-Диги. Чому саме її?

— Тому, що 2007 року, коли вперше з Олександром Гордоном потрапив на фестиваль поезії в польську Криницю, познайомився з цією талановитою поетесою. Разом із Гордоном ми видали першу книжечку її віршів. Потім я познайомив Божену з Віктором Мельником, той — з Миколою Мартинюком і Катериною Девдерою. Словом, я був легкий на руку для поширення віршів Божени Боби-Диги в Україні.

— Хто є прикладом у літературній праці? Хто підживлює вас натхненням?

— Я вже назвав літературознавців Івана Денисюка і Ростислава Міщука. Себе вважаю їхнім учнем. У літературі таким називаю Володимира Брюггена (1932–2018), критика, перекладача і афориста з Харкова. Багато мені дало для літературного зростання спілкування і приятелювання з Петром Сорокою (1956–2018) і Василем Слалучком.

— Ви є членом декількох спілок, і одна з них — журналістська. Як працюєте в цьому руслі?

— Як журналіст я друкував з 1988 року у газетах різного калібру, від всеукраїнських, діаспорних до районних і міських, публіцистичні, літературно-критичні, літературознавчі матеріали, виступав як колумніст. Зараз зосередився лише на літературі. Публікую свої матеріали на різних сайтах, ілюзію спілкування дає Фейсбук. Багато читаю.

Зрештою, людині треба мало. Пам’ятає у Роберта Роджественського? “Аби шукав і знаходив. Аби мав одного ворога і одного друга. Аби жила мама, скільки їй треба жила”.

Батьки мої померли, є речі незворотні. Я сумую, але і говорю з ними часто. Хочу, аби діти були здорові і жінка, яка мене підтримує. А все інше, майже, як у тому вірші. І я поки що не збираюся скласти рученьки і чекати з моря погоди...

Інтерв’ю записала
Юлія ЛІСКУН-ЯВОРСЬКА,
перекладачка, поетеса, голова Кам’янець-Подільського осередку Всеукраїнської громадської організації “Український клуб”

Олександр ЖИГУН: “Українська музика стає органічною частиною європейських надбань”

Мистецькі досягнення Олександра Жигуна стали можливими завдяки пасіонарності його особистості, його відданості єдиній меті: повернути в культурний обіг XXI століття відомі чи призабуті шедеври наших великих майстрів Артемія Веделя, Максима Березовського, Миколи Ділецького, Миколи Лисенка, Миколи Леонтовича, Кирила Стеценка, Михайла Вериківського, Якова Яциневича та багатьох інших... А Народну Шевченківську премію митець отримав за високохудожній концертний програми останніх років.

Ось що розповів Олександр Іванович про свій шлях у мистецтво кореспонденту “Слова Просвіти”.

— Розкажіть, будь ласка, про витoki вашої творчості.

— Народився в селищі Слобода колишнього Буринського району на Сумщині в сім’ї сільських інтелігентів — педагога й інженера. Батько, Іван Степанович, мав сильний красивий бас, добре знався на українських піснях і любив їх співати. Мати, Поліна Андріївна, підтримувала моє захоплення музикою і бажання самому перепробувати все, що звучить — фортепіано, акордеон, труба, гітара... Я грав у духовому оркестрі, був солістом у шкільному хорі. А в юнацькі роки створював інструментальні та вокальні ансамблі. Закінчивши середню школу, вступив до Київського політехнічного інституту. Саме там прилучився до мистецтва хорового співу. Вже тоді створив факультетський хор і став його керівником. Під час свого студентства також був одним із найактивніших учасників та старостою відомого співочого колективу — хорової капели КПІ, якою керували відомі хормейстри Віталій Лисенко, Лідія Падалко, Віктор Іконник. Саме В. Іконник, цей талановитий музикант і подвижник хорової справи, відіграв доленосну роль у моєму життєвому виборі. Вже тоді я вирішив зосередити свій новий фаховий пошук на мистецькій ниві — стати хоровим диригентом.

Після закінчення інституту працював на Київському заводі штамів та пресформ на посаді технолога, а згодом протягом 15 років був головним технологом. Та де б не працював чи навчався — усюди створював хор з академічною манерою співу. І таких хорів було аж сім! Вже маючи значний досвід та практику роботи з хором, я розпочав навчання у Київському інституті культури, де потрапив до класу диригування відомого хормейстера Михайла Гринишина. Там опанував фахові тонкощі в роботі з хором, перечитав гори нотної літератури і, водночас, мав можливість на практиці використовувати здобуті знання.

— Врешті ви створили власний хоровий колектив.

— Хорова капела “Почайна” була мною заснована 1986 року в Києві на Подолі. Цей колектив був унікальним за своїм складом. До нього увійшли непрофесійні, але віддані українській музиці і духовним пріоритетам нації співаки. Колектив досяг помітних успіхів на виконавській ниві. “Почайна” має в репертуарі понад п’ятдесят повноцінних хорових програм!

У 1989 році я організував роботу на постійній репетиційній основі хору Київського політехнічного інституту. Сьогодні це народна хорова капела імені Лідії Падалко, якою я керую вже понад двадцять років.

Незадовго до проголошення Незалежності України організував та очолював перший і єдиний в Україні Дім хорової спадщини “Почайна”. У церкві Миколи Набережного створив умови для становлення таких відомих в Україні хорів як “Фрески Києва”, “Київ”, чоловічих хорів “Боян”, “Чумаки”, хору учителів Київської області, капели ветеранів КПІ. Як стверджують музикознавці, вони відіграли важливу роль у розвитку хорового виконавства в Україні.

У 1990 та 1992 роках став ініціатором та організатором двох Міжнародних свят української музики, приурочених до 375-річчя Національного університету “Києво-Могилянська академія” та 1300-річчя Чернігова. На цих святах виступали сорок два хори з п’яти країн світу. Обидва фестивалі дійства назвали потужним стимулом для вивчення доробку українських композиторів у царині сакральних жанрів, відновлен-

Продовжуємо знайомити читачів з лауреатами Народної Шевченківської премії 2021 року. Сьогодні наш гість Олександр Жигун — відомий хормейстер, симфонічний диригент, активний діяч у царині хорової та симфонічної музики, народний артист України, лицар п’яти орденів, лауреат численних всеукраїнських та зарубіжних премій. Найвагомішим його внеском у національне мистецтво нової доби є створення Народної академічної хорової капели “Почайна” Національного університету “Києво-Могилянська академія”, незмінним художнім керівником якої він працює понад тридцять років.

У центрі — Олександр Жигун

ня втрачених традицій хорового співу, використання у педагогічній практиці консерваторій, музичних училищ духовної мистецької спадщини. На першому святі було здійснено студійний запис дванадцяти колективів для випуску трьох платівок духовної музики, знято два відеофільми, записано телетрансляцію заключного концерту в Національній опері України.

— З часом ваша творча співпраця з Києво-Могилянською академією стала тіснішою?

— Вважаю, що діяльність капели “Почайна” набула розквіту після того, як цей навчальний заклад взяв хористів під свій патронат. Це сталося у 1994 році. А вже наступного року я запровадив щорічні хорові святкові академії, які вважали справжньою окрасою музичного життя Києва. Ще тоді відкрив українській громадськості призабуту музичну спадщину композитора Веделя (1767—1808). І відтоді вже багато років займаюся вивченням творчості та життєвого шляху цього українського композитора доби бароко, випускника Києво-Могилянської академії. Зміг знайти місце на столичному Подолі, де жив та упокоївся Артемію Ведель, а також провести атрибуційно автографічний творів композитора. Саме капела “Почайна” першою в Україні стала виконувати концертну програму з автографів Артемія Веделя.

Головним об’єктом моїх творчих зацікавлень як симфонічно-хорового диригента стала музика великих синтетичних форм: ораторія, кантата, літургія, меса, реквієм тощо. У виконанні цих масштабних творів завжди прагну досягти драматургічного розгортання теми, органічного поєднання в одне ціле різних за специфікою хорів, солістів, симфонічного оркестру. Кажуть, що мені особливо властиві фресковитість звукових картин, наснаженість відтворених емоцій, рельєфність інтерпретації художнього задуму.

— Не обійшли ви у своїй творчості і одну з найбільших трагедій в історії людства.

— На вшанування пам’яті жертв Голодомору в Україні я ще у 2003 році організував і щорічно проводжу разом ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Всеукраїнську культурологічну акцію “Правда жива”. Найчастіше вона відбувається у Національній опері України, де виконується Четверта симфонія-реквієм О. Яковчука за участі капели “Почайна” та інших хорових колективів і симфонічних оркестрів. Окрім Києва, реквієм звучав у Полтаві, Сумах, Чернігові. Написаний на вірші

В. Юхимовича на початку 1990 року, цей твір уперше в українській музиці розкрив замовчувану доти тему Голодомору. Словом та музикою він глибоко відображає трагічну сторінку історії нашого народу, і, водночас, мистецькими засобами стверджує високу ідею невмирущості нації.

— Серед тих, з ким ви активно співпрацюєте, — Віктор Степурко.

— З цим композитором мене еднають постійні творчі контакти. Однією з найцікавіших подій XIII міжнародного фестивалю “Музичні прем’єри сезону” (9 квітня 2003 року) преса назвала прем’єру написаної цим композитором української православної меси “Богородичні догмати”, яка присвячена Святителю Димитрію Тупталу (Ростовському). Виконувала цей твір капела “Почайна” разом з оркестром “Київська камерата”. Дещо пізніше, 21 травня 2004 року, прозвучала “Літургія сповідницька” В. Степурка для декламатора, солістів, хору, органу та симфонічного оркестру. А 13 травня вже наступного року теж у рамках “Музичних прем’єр сезону” відбулося виконання ораторії цього композитора під назвою “Києво-Могилянська академія” за участю Державного естрадно-симфонічного оркестру України.

12 червня 2004 року відбулося прем’єрне виконання першої української ораторії “Дума про дівку-бранку Марусю попівну Богуславу” Михайла Вериківського, приурочене до 80-річчя її написання. Щаслива доля судилася і хоровій фантазії цього композитора “Гайдамаки” (1919). Разом з капелю “Почайна” ми її теж повернули до життя. Відбулося це 25 травня 2005 року, під час відзначення роковин перепоховання Кобзаря на Чернечій горі. Фантазія виконувалася у рамках мого мистецького проекту “Шевченківська кантата”. Разом із творами В. Вериківського прозвучали також кантати і хори “Б’ють пороги”, “Радуйся, ниво неполітая” М. Лисенка, “Шевченкові” К. Стеценка, “Хустина”, “На ріках круг Вавилона” Л. Ревуцького, “Заповіт” Б. Лятошинського. Концерт відбувся у переповненій залі Національного палацу мистецтв “Україна”.

— Плідні творчі та особисті зв’язки поділювали вас і з видатним композитором сучасності Алемдаром Карамановим (1934—2007)?

— Мене дуже зацікавили духовні шукання знаменитого композитора, його сміливі виходи навіть у сферу трансцендентного. У цьому плані етапним став 2006 рік: капела “Почайна” першою у світі ви-

конала “Реквієм” Караманова (18 квітня), вперше в Україні — ораторію “Stabat Mater” (25 червня). Світову славу здобула також прем’єра світового циклу Караманова “Звершилося” (13 грудня). На думку присутньої на концерті сестри композитора С. Крилатової: “Музика Реквієму справляла просто магнетичний вплив, її хотілося слухати знову й знову, і я прекрасно розуміла, що цей магнетичний заряд, закладений у створенні Алемдаром музичний текст, був не просто зрозумілий диригенту. Олександр Жигун вклав у виконання свій власний магнетизм, свою могутню енергію і міць, гідну цієї велетенської, космічної музики”. Завдяки резонансу українських прем’єр його музика почала звучати в різних країнах. “Я вважав, — зізнавався Караманов, — що кар’єра моя закінчилася. Що вже забита труна моєї безвісті. І раптом цей вибух! Це почав Олександр Жигун... Це був Божий перст, інакше це неможливо уявити”.

— Чого вам вдалося досягти за останнє десятиліття?

— 20 грудня 2011 року великим ювілейним концертом у Національній філармонії України “Почайна” відзначила 25-ліття від дня заснування. У трагічні дні Революції Гідності під моїм керівництвом відбулася прем’єра ораторії словацького композитора Богуслава Мартіну “Гільгамеш” (1959). В основу твору покладено стародавню писемну пам’ятку про уславленого своїм народом правителя шумерської цивілізації Гільгамеша. Сюжет ораторії складає філософія життя та діяльності людини, значення лідера нації для народу, оцінки його трудів через віки. Знайшов і відновив цю партитуру для виконання після тривалих пошуків у багатьох європейських країнах.

Серед своїх здобутків хотів би також назвати виконання ораторії “Різдвяне дійство” (14 травня 2014 року) та пісенної симфонії “За чумачьим шляхом” (9 червня 2015 р.), автором яких є сучасний український композитор із Харкова Юрій Алжнев. Його твори мають глибоку національну основу і переважно базуються на українських фольклорних традиціях у жанрі вокально-симфонічної музики, що є природно необхідним для збереження і розвитку національної духовної культури нашого народу.

Капела “Почайна” бере участь у багатьох фестивалях хорової музики як в Україні, так і за кордоном. Часто виступаємо на таких фестивалях, як “Музичні прем’єри сезону”, “Київ Музик Фест”, “Золота осінь”, етнографічному фестивалі “Золота Русь”, Всеукраїнському фестивалі мистецтв і духовної культури та інших. Чимало концертів капели відбулося в різних містах України: Чернігові, Острозі, Львові, Переяславі, Ужгороді, Полтаві, Дніпрі, Білій Церкві. Хор виступав також у Празі, Варшаві, Кракові, Любліні, Відні та інших містах світу.

Намагаюся стояти на обороні духовних оберегів людяності, ментальної шляхетності й інтелектуалізму нації.

— Вже багато років існує Національна премія України імені Тараса Шевченка. Чи була, на вашу думку, потреба створювати ще й Народну Шевченківську премію?

— Система премій і відзнак залишилася нам ще з радянських, комуністичних часів. Подивіться, хто отримує ці відзнаки — митці, які знаходяться близько до влади, колективи, які мають пристойне державне фінансування. По суті вони отримують премію за свою звичайну роботу. А її треба вручати за справжнє подвижництво. Мене п’ять разів висували на Національну премію імені Тараса Шевченка. За мною стоїть звичайний аматорський хор, який підіймає з глибини справжній перлини української культури, проте у Національного Шевченківського комітету інші пріоритети.

А засновники Народної Шевченківської премії дивляться на результати роботи. Відзначають саме тих, хто по справжньому допомагає розвитку української національної культури. Тому ця відзнака для мене особливо цінна.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО

Заповідна територія Лесі Українки

Репертуар Театру української традиції “Дзеркало” складається переважно з української класики. Не стала винятком і нова вистава, яку поставили за п’єсою художнього керівника театру Володимира Петранюка – “Мавка. Таємниці “Лісової пісні”, на створення якої надихнула всесвітньовідома драма-феєрія Лесі Українки.

– З дитинства захоплювався поезією Лесі Українки, – зізнався **Володимир Петранюк**. – Але до кінця не розумів її образів, хоча й відчував їх душею. Проте цього була замало, щоб розшифрувати код письменниці.

У репертуарі нашого театру є вистави про Тараса Шевченка, Івана Мазепу, була вистава про Степана Бандеру, яку сподіваємося поновити. Врешті прийшов час, щоб підійти обличчям до обличчя з нашою Березинею, оспівувачкою національного духу Лесею Українкою.

На жаль, багато людей, які закінчили радянську і навіть пострадянську школу, не розуміють Лесю Українку. Після того, як я десятки разів перечитав “Лісову пісню”, вирішив зробити навчальну екскурсію ніби в парк Юрського періоду, аби проникнути в заповідну зону Лесі Українки. Тоді й народилася ідея театральної оповідки, в якій двоє людей – чоловік і жінка, можливо, професорка й студент, розмовлятимуть про “Лісову пісню”. І розмовляючи, мимоволі починають грати цю драму-феєрію. Мені здається, що такий спосіб подачі матеріалу зможе зацікавити насамперед молоде покоління і спонукатиме звернутися до фантастичного світу Лесі Українки.

Моя мета – щоб режисер намагався бути на місці глядача, якому адресована ця вистава. Тому хотів, щоб це був молодий режисер, а ще краще – режисерка. Бо сама Леся Українка говорила, що чоловік не міг би написати такого. Я також вважав, що розповісти про це сценічними засобами найкраще зможе саме жінка. Раніше ніколи не співпрацював із постановницею вистави Маріамною Капітулою. Але те, що вона

навчалася у Петра Ільченка, якого знаю як хорошого українського режисера, було для мене найкращою рекомендацією.

У цій виставі я – автор сценографічного рішення. Намагався опанувати простір місця, в якому існують герої. Це ліс рушників. А рушники – дорога з минулого в майбутнє, це наша доля, наш шлях. Разом з тим – це великий наш рід.

Виконавиця ролі Мавки Ольга Оноприук – режисерка, працює з молоддю. Крім роботи в нашому театрі, у неї є молодий театральний колектив. Вона грає разом зі мною у виставі про Тараса Шевченка “Подусмак останнього кохання”. Ольга глибоко розуміє серйозні українські ментальні речі. Я знав, що вона любить Лесю Українку, відчуває і розуміє її творчість. Тому й запропонував їй цю роль.

Арлен Юсупов (Лукаш) – кримський татарин, патріот України. Він залишив Крим, переїхав на материкову Україну, прийшов до нашого театру. Лукаш шукає свій шлях у лісі і не знаходить його, а Арлен знайшов. Також актори грають двох оповідачів, які роблять все для того, щоб ми, глядачі, теж знайшли свій шлях.

Дублерів у Ольги та Арлена немає. У нас невеликий театр, тому ми не часто можемо собі дозволити другий склад. Але це підвищує для акторів планку творчої відповідальності.

У творі Лесі Українки багато персонажів, а на нашій сцені – лише двоє акторів. Тому намагаємося розширити поле вистави виразними засобами. Саме з цією метою показуємо відео, що додає цікавих акцентів до окремих сцен. Але головні на сцені, звісно

ж, актори: якщо треба, то можуть зіграти виставу без відео і навіть без декорацій.

Костюми замовили у творчій майстерні “Світлячок” зі Львова, це талановитий колектив під керівництвом Олени Лисянської, з яким ми давно співпрацюємо. Запропонували їм сценарій, а через три дні вони надіслали рішення, з яким ми погодилися. Намагалися роботи все, аби у виставі колір, світло, костюми, мова і пластика склали єдине ціле.

Нефахова педагогіка за останнє століття створила мур між читачем і Лесею Українкою, те ж саме стосується, на жаль, Василя Стуса, інших українських письменників. Намагаємося його пробити. Наша мета, аби людина після вистави захотіла дізнатися більше. Щоб повернувшись додому, вона взяла до рук книжку..

Ми поспілкувалися також з іншими творцями вистави.

Маріамна Капітула, режисерка-постановниця:

“З Володимиром Петранюком нас познайомив режисер Театру Франка Дмитро Чирипюк, з яким ми разом працювали над казкою “Аладін”. Володимир Іванович показав мені сценарій, він мені сподобався, і ми почали роботу.

Працювати було дуже цікаво. Думаю, що Ользі Оноприук допомогло так природно вписати у виставу те, що вона землячка Лесі Українки, змогла надихнутися духом волинських лісів. Зізнаюся, що хвилювалася, як впорається зі своїм завданням Арлен Юсупов, адже в нього більш комедійна природа. Але все вийшло. А те, що роль Лукаша грає уродженець Криму, стало рідзником вистави.

Сподобалася ідея Володимира Петранюка з рушниками. Вони стали у нас і лісом, і архівом.

На цих рушниках ніби вишита сама “Лісова пісня”.

Я є авторкою музичного оформлення. Дуже люблю етнотанець. За її допомогою відтворюємо у виставі каркання ворон і скрипіння дерев. Брали різні елементи такої музики і створювали свою історію.

Наша вистава – це не просто “Лісова пісня”, а історія про цю драму-феєрію. І двоє наших сучасників, які заглиблюються у цю історію, стають повноцінними персонажами. Вдячна всій команді під керівництвом Володимира Петранюка, завдяки якій вистава заграла яскравими барвами.

Звісно, нам ще є над чим працювати. Думаю, що додамо ще одну сцену саме з життя Лесі Українки, використаємо її листування. Це додасть виставі більшого драматизму. А далі – гастролі”.

Ольга Оноприук, виконавиця ролі Мавки:

“Леся Українка – одна з моїх улюблених письменниць. А в “Лісовій пісні” найбільше приваблюють містика і фентезі. Проте ніколи не бачила себе в образі Мавки, швидше русалки чи Киліни. А найулюбленішим у цьому творі для мене є образ Доли. Щаслива, що взяла участь у цій постановці.

Разом зі своїм партнером по сцені створюємо ще два образи. Спочатку це мали бути звичайні діти. Потім у мене з’являються окуляри й указка, що додало образу характерності. Врешті з’явилися вчителька та учень, які розгадують таємниці створення “Лісової пісні”. Доповнюємо виставу фактами з життя Лесі Українки. Наша постановка – немов невелика Вікіпедія для глядача, який мало обзнаний із цим твором. Вже подали заявку до участі у фестивалі в Колодяжному. Хочемо, аби цю виставу побачила вся Україна”.

Арлен Юсупов, виконавець ролі Лукаша:

“Це вже моє друге звернення до творчості Лесі Українки. До окупації Криму я жив у Сімферополі. Ще під час навчання у школі дев’ять років відвідував театральну студію “Світанок”, де ставили “Лісову пісню”. Я грав Того, що в скелі сидить. Під час роботи над новою виставою згадав емоції та почуття дитячих років. Дуже цікавий образ Лукаша. На жаль, він припустився фатальної помилки, по суті знищив свою мрію. Вдячний, що мені довірили таку роботу. Вона допомагає удосконалювати акторську майстерність і здобувати новий досвід”.

Фото Дмитра ЛОГИНОВА

Про гроші та кохання

Дати нове життя колись популярній опереті Ярослава Барнича “Гуцулка Ксеня” вирішили в Київському академічному театрі українського фольклору “Берегиня”. Для театру, який шукає нові форми роботи, ця постановка стала ще одним творчим викликом.

про гроші, спадок. Двох молодих людей Ксеню і Яро ніби поставили на торг. То як у такій історії могло виникнути справжнє кохання? Напевно, не обійшлося без карпатської магії, неповторного карпатського духу.

Під час роботи над виставою чимало часу витратили на вокал, пластичні номери. Багато сил оркестру забрали репетиції, під час яких намагалися поєднати різну музику, гуцульську та американську культури. Ми багато слухали, імпровізували, кожну репетицію записували на відео. Щось залишалося, щось змінювалося. Довго перебували в імпровізаційному стані, опрацювали багато матеріалу, з якого вибрали найкраще.

Працюємо в умовах пандемії, тож хвилювалися, щоб усі здоровими дійшли до прем’єри, адже у виставі задіяна майже вся трупа театру.

Ролі головних героїв у виставі виконують Андрій Непійвода та Василиса Соколенко. Працювала з ними вперше. Намагалися поєднувати в їхніх роботах пластику і створення драматичних образів. А в Андрія долучився ще й вокал. Актори всього швидко навчали-

ся. Крім основних репетицій, вони зустрічалися окремо, вдосконалювали свою майстерність. В іншому складі роль Ксені виконує Ірина Гайворонська, з якою ми маємо спільний досвід роботи у виставах “Веселощі Кухмістерки” та “Грішниця”.

Публіка особливо запам’ятовує роль Павлінки, яку виконує Анна Мудра. Роль складна і легка водночас. Актрисі не потрібно було брати участь у спільних репетиціях, але довелося значну увагу приділити вивченню гуцульського діалекту. Вона багато готувалася, довго вчила текст. А глядач побачив на сцені справжній гуцульський характер і гуцульський колорит. У цьому образі поєдналися комічність і трагізм.

Стосунки чоловіка і дружини ніколи не бувають ідеальними. Є злети і падіння. І тут постає гуцульсько-італійська сімейка, в якій сварки поєднувалися з палким коханням. І попри те, що доля розлучила героїню з чоловіком досить рано, спогади залишилися назавжди. Тепер її колишній чоловік Іван Синиця (Олексій Черняк) – директор готелю. Його партнер по сцені – заслужений артист України Анатолій Пахо-

мов, який грає майже в усіх постановках театру.

У ролі американки Гелен, яка стежила за всіма, – Лілія Мілевська. У ролі спочатку самотнього і покинутого, а потім розквітлого і щасливого чоловіка – Олександр Бригінєць. Роль Мері виконує Вікторія Толкачова, Семена зіграв Володимир Синельников, який нещодавно прийшов до театру. Паралельно з репетиціями нової вистави його вводили на роль Івана у “Тінях забутих предків”.

Це перша прем’єра для ще одного нашого нового актора – Богдана Чорного, який виконує роль студента, що грає на гармоші. Це герой, який може співати автентичні пісні, а також заробляти на весіллях, поминках та інших подіях, де потрібні музики.

Образи німф, які працюють у кафе, але мріють про велику сцену, про кабаре у Нью-Йорку, створюють Марина Корогода, Наталка Кучер, Людмила Болтівець та Катерина Березницька. Епатажну роль ведмеда зіграв Віктор Піскун. Роль невелика, але запам’ятовується. А стару гуцулку, яка приходиться на всі свята, грає одна з творців театру “Берегиня”, заслужена артистка України Надія Буравська.

З художницею Світлоною Заїкіною довго шукали сценографічне рішення. Наша історія відбувається в горах. На сцені підійматися вгору і так само швидко спуститися вниз. Наприкінці вистави ці металеві “чужорідні” споруди перетворюються на квітучі весільні дерева.

Костюми обрали символічні. Об’єднувальним елементом є гуцульський пояс, який вирішили додати в елементи кожного костюму. Не хотіли прив’язуватися до якогось конкретного часу, адже така історія могла відбутися як сьогодні, так і давно. Тому костюми абстрактні, тим паче сучасний глядач прагне до такої символіки.

Частина пісень увійшла з оперети Ярослава Барнича, також використали гуцульський музичний матеріал та емігрантські пісні. У фіналі вирішили дотриматися вокальної частини, близької до весільного фольклору.

Пластиком займалася Світлана Дядюн. У театрі це вже її друга робота. До цього Світлана працювала над постановкою “Весілля в Авлабарі”. Ми швидко знайшли спільну мову. Вона працювала не лише з артистами балету, а й з вокалістами. Все вдалося зробити на високому рівні.

Це наша перша прем’єрна вистава з хормейстером Іриною Баньківською, яка раніше займалася виставами, що вже представлені в репертуарі театру. Спершу вона працювала з кожним актором індивідуально – онлайн. А останні два тижні працювали над вокалом усі разом.

Думаю, вистава буде рости, наповнюватися. Я як режисерка не зможу її покинути, доки вона житиме.

Фото Андрія МІНТЕНКА

Матеріали підготував Едуард ОВЧАРЕНКО

Людмила ОСТАФІЇВА

Жайворонкова пісня Сидора Воробкевича

Навіть доволі критичний у судженнях Іван Франко назвав Сидора Воробкевича “...одним із перших жайворонків нової весни нашого народного відродження”, який своєю жертвовною працею заклав глибинні основи для високого духовного розвитку українців.

А Осип Маковей у “Загальних замітках про поезію Ізидора Воробкевича” до підготовленого ним видання “Твори Ізидора Воробкевича” писав: “Він, може, й не соловей між поетами, він, може, дійсно лише жайворонок, але жайворонкова пісня така люба, та ще й по такій тяжкій зимі, по такій безпросвітній темноті, в якій жила Буковина за часів С. Воробкевича і Ю. Федьковича”.

Багато було у Сидора Воробкевича і таланту, і енергії, і доброї волі, і любові до свого народу, якому він служив цілих 40 років. Він належить до тих людей, які доклали максимум зусиль для того, щоб українська мова, українська пісня, фольклор залишалися навіки вписаними в історію країни і розквітали з часом.

На початку заходу в запису прозвучав хоровий твір композитора “Над Прутом у лузі”.

Доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури НПУ ім. Михайла Драгоманова **Тетяна Бикова** нагадала: “Літературна діяльність Сидора Воробкевича розпочалася 1863 року, коли в збірнику “Галичанин” було надруковано п’ять перших віршів під загальною назвою “Думки з Буковини”. 1877 року він видав перший буковинський альманах “Руська хата”. Писав українською, німецькою та румунською мовами. У літературному

У Національному музеї літератури України відбувся літературно-мистецький захід “Світи правду, світи віру, любов і надію...”, присвячений 185-річчю від дня народження Сидора Воробкевича – українського письменника, композитора, православного священника, художника, громадсько-політичного діяча, який зробив величезний внесок у духовно-культурний розвиток України.

Акторка Галина Стефанова

добробку письменника – вірші, поеми, оповідання, повісті реалістичного й романтичного характеру. Він розробляв теми історичного минулого – оповідання “Турецькі бранці” (1865), поема “Нечай” (1868), драми “Петро Сагайдачний”. Найповніше таланти Сидора Воробкевича проявився в ліричних віршах. Характерними рисами поезії Воробкевича є мелодійність, близькість до фольклорних джерел (вірш “Летить, летить чорний ворон” та ін.).

За життя письменника було видано збірку віршів “Над Прутом” (1901) за участю Івана Франка. Перу поета належить ряд оповідань, новел, нарисів і сміховинок (“Нерон”, “Сабля”, “Клеопатра”, “Іван Грозний”).

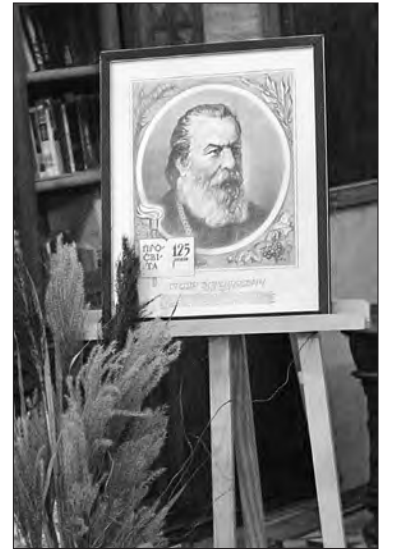
Викликає інтерес і журналістська творчість Сидора Воробкевича. Ця непересічна людина була ініціатором створення часопису “Candela”, його редактором і незмінним – до самої смерті –

автором. Він вів постійну рубрику “Науки для народу” та ін.”.

Наукова співробітниця Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України **Ольга Шубравська** зазначила: “Постать Сидора Воробкевича є знаковим в українській музичній історії. Музична спадщина велика за обсягом і різноманітна за жанрами. Вона включає сольні пісні, дуети, квартети, музику до власних музично-драматичних композицій та п’єс інших авторів. Вагоме місце займає вокально-хорова творчість Сидора Воробкевича. Понад 30 років композитор працював з різними хоровими колективами Буковини, які завдяки йому піднялися до високого професійного рівня. Він написав близько 700 творів для хору. Із них 200 написано на власні

тексти і підписано псевдонімом Данило Млака. Інші ж написані на тексти Т. Шевченка, І. Франка, Ю. Федьковича, М. Шашкевича. Сидір Воробкевич є одним із перших українських композиторів, які звернулися до поезії Великого Кобзаря. Деякі хори “У лузі над Прутом”, “Заграй ми, цигане старий”, “Сині очі”, завдяки своїй задушевній мелодії, близькій до народних пісень, стали настільки популярними, що втратили авторство і вважаються народними”.

Поезію Сидора Воробкевича проникливо прочитала провідна акторка Київського Молодого театру, випускниця філологічного факультету КНУ **Галина Стефанова**. У виконанні солістів Національної філармонії України **Тетяни Школьної** та **Володими-**

ра Польовичка присутні на заході почули буковинські пісні, які любив, слухав, співав Сидір Воробкевич. Завершився захід піснею “Заграй ми, цигане старий” на слова і музику Сидора Воробкевича, яку подарувала слухачам старша наукова співробітниця музею **Людмила Остафіїва**.

Солісти Національної філармонії України Тетяна Школьна та Володимир Польович

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА” імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА—2022

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 66

на 1 місяць	28 грн 14 коп.	на півроку	152 грн 84 коп.
на 3 місяці	79 грн 42 коп.	на 11 місяців	276 грн 54 коп.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Регістраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК
Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК
Коректорка
Олена ГЛУШКО
Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua
Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.
Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове. Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617

